

OHJATTU ULKOTOIMINTA PÄIVÄKODISSA
Päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahdessa

Maria Helintö ja
Marika Mäkinen

OHJATTU ULKOTOIMINTA PÄIVÄKODISSA

Päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahdessa

Maria Helintö ja

Marika Mäkinen

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)+ Lastentarhan-
opettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Helintö, Maria & Mäkinen, Marika. Ohjattu ulkotoiminta päiväkodissa. Päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahdessa. Helsinki, kevät 2016, 72 s., 4 liitettä. Diakoniammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi(AMK)+lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyömme on kehittämispainotteinen produktio, jonka tarkoituksena oli kehittää päiväkotien ohjattua ulkotoimintaa. Opinnäytetyö on kaksiosainen, joka sisältää raporttiosan sekä produktin. Tavoitteena oli luoda yhdessä henkilökunnan kanssa ideakansio. Yhteistyötaho oli päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahti. Alkukartoituskyselynä sekä arviointikyselynä oli puolistrukturoitu kyselylomake. Henkilökunnan kanssa pidettyjen tapaamisten toimintamenetelminä olivat ideariihi- ja kuemailmapallotyöskentely. Ideakansio rakentui alkukartoituskyselyn ja tapaamisten pohjalta.

Opinnäytetyön ensimmäisen eli raporttiosan teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään varhaiskasvatuksen toteuttamista Suomessa ja varhaiskasvatuksen laatua sekä avataan varhaiskasvatuksen sisällöllisiä orientaatioita. Tästä päästään lapselle luontaiseen tapaan toimia sekä lapsilähtöisyyden ja kasvattajan roolin tarkasteluun. Tämän lisäksi tarkastellaan 4-vuotiaan lapsen kehitystä, ympäristö- ja luontokasvatusta, luontosuhdetta sekä toiminnan toteuttamista ulkona. Toinen osa on ohjatun ulkotoiminnan ideakansio, jonne on koottu teoretietoa samojen teemojen sisällöistä suppeammin. Lisäksi se sisältää ulkotoimintaan tarkoitettuja toimintakortteja. Toimintakortit eivät ole opinnäytetyöraportin liitteenä.

Ideakansio on osoittautunut helppokäyttöiseksi ja se on vaikuttanut ulkotoiminnan määrän ja laadun kehittymiseen yhteistyöpäiväkodissa jo kokeiluvaiheen aikana. Opinnäytetyön myötävaikutuksella henkilökunnan motivaatio ulkotoiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi on vahvistunut. Ideakansio on saanut myös laajempaa huomiota varhaiskasvatuksen kentällä. Sen käyttöä tullaan laajentamaan tulevaisuudessa.

Ideakansio on käytännönläheinen tapa lisätä ohjattua ulkotoimintaa. Se antaa ideoita päiväkodin ulkotoiminnan kehittämiseksi ja materiaalin keräämiselle. Ideakansiolla on pystytty vaikuttamaan lisääntyvästi ohjattuun ulkotoimintaan Meritähti-Porslahden päivähoitoyksikössä.

Arviointia on tehty kyselyiden ja havaintojen pohjalta. Yhteistyötahon henkilökunta on antanut arviointinsa ideakansiosta ja yhteistyöstä vastaamalla palaute- ja arviointikyselyyn. Havainnointia on tehty päiväkotien arjessa seuraamalla toimintaa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, päiväkotitoiminta, ympäristökasvatus, lapsilähtöisyys

ABSTRACT

Helintö, Maria and Mäkinen, Marika. Guided outdoor activities in kindergarten. 72p., 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme of Social Services. Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of study was to create a guide book together with early childhood educators. Thesis is a development –oriented production to develop guided outdoor activities in kindergartens. Co-operation partner was day care unit Meritähti-Porslahti. As an initial survey and evaluation survey were a semi-structured questionnaire. The methods of operation in the meetings with early childhood educators were brainstorming and hot-air-balloon -working. The guide book was built based on the initial survey and arranged meetings.

The thesis has two parts. The theoretical framework in the first part of our thesis is about early childhood education in Finland and quality of early childhood education. In the thesis describes the substantive orientations and from there we study the natural way of learning for a child, child oriented and role of early childhood educators. The thesis includes the development of 4-year-old child, environmental and nature education, relationship with nature and providing outdoor activities. The second part of the thesis is producing a guide book for outdoor activities. In a guide book there is theoretical information and idea cards for outdoor activities. The guide book is not attached to the report.

The guide book has proved to be user-friendly. The guide book is a practical way to increase guided outdoor activities. With the contribution of this production the motivation of early childhood educators to develop and maintain outdoor activities have strengthened. The guide book has been taken into account on early childhood education field. The use of this guide book will be expand in the future. The evaluation has made based on surveys and observations.

Keywords: Early childhood education, kindergarten, environmental education, relationship with nature, child oriented

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VARHAISKASVATUS	8
2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Suomessa	8
2.2 Laadukas varhaiskasvatus	9
2.3 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot.....	12
2.4 Lapselle luontainen tapa toimia	14
2.5 Lapsen kehitys	16
2.6 Varhaiskasvattaja ja lapsilähtöisyys	18
3 ULKOELÄMÄÄ PÄIVÄKODISSA	22
3.1 Ympäristö- ja luontokasvatus	22
3.2 Elämän mittainen luontosuhde	23
3.3 Tapoja toteuttaa toimintaa ulkona	27
4 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN.....	30
4.1 Tavoitteet ja tarkoitus	30
4.2 Toimintaympäristö päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahti Vuosaarella ..	30
4.3 Produktin suunnittelu	33
4.4 Produktin toteutus	35
4.5 Arviointi.....	39
5 POHDINTA	42
5.1 Eettisyys ja luotettavuus produktin toteutuksessa	42
5.2 Ammatillinen kasvu	43
5.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimusmahdollisuudet	45
LÄHTEET.....	47

LIITE 1: Saatekirje

LIITE 2: Alkukartoituskysely

LIITE 3: Palaute- ja arviointikysely

LIITE 4: Ohjatun ulkotoiminnan ideakansio

1 JOHDANTO

Ulkona liikkumisen ja siellä toimimisen tiedetään olevan hyväksi ihmisen kasvuille ja kehitykselle. Varhaiskasvatuksen ohjaukselliset toiminnot tapahtuvat kuitenkin pääsääntöisesti sisällä ja painottuvat aamupäivään. Ulkona tapahtuvan toiminnan kuten ohjatun leikin, retkien ja suunnitelmallisten tuokioiden osuus on kuitenkin vähäinen aamupäivän toiminnasta. (ks. Reunamo & Pölkki 2014.)

Ohjatulle ulkotoiminnalle on selvästi osoitettu olevan tarvetta. Monilla varhaiskasvattajien foorumeilla on puhuttu ulkotoiminnan tärkeydestä. Tämä tosin jakaa varhaiskasvattajia sekä vanhempia monenlaisten mielipiteiden taakse. Olemme molemmat työskennelleet varhaiskasvatuksen piirissä yli 10 vuotta. Työskennellessämme olemme kohdanneet hyvinkin kriittisesti ulkoiluun suhtautuvia työntekijöitä sekä vanhempia. Kasvattajien, lasten ja heidän vanhempiensa mielipiteillä on vaikutusta siihen kuinka toimintaa päiväkodeissa toteutetaan.

Luonnossa liikkumisen voidaan todeta kehittävän kehon hallintaa sekä parantavan fyysistä kuntoa. Lasten leikkiessä heidän herkkyytensä havainnoida ympäristöä ja sen ilmiöitä lisääntyvät. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 58.) Kehittyäkseen lapsi tarvitsee toisten lasten ja ohjaavan aikuisen läsnäoloa. Lapsi kiinnostuu aikuisen tai toisen lapsen avulla ympärillään tapahtuvista asioista. Oppimisympäristö herättää lapsella halun tutkia uteliaasti ja aktiivisesti. (Karila & Nummenmaa 2001, 30–31.) Lapselle on luontaista hahmottaa ja jäsentää maailmaa tutkimalla, leikkimällä, liikkumalla ja taiteiden kautta itseään ilmaisemalla. Koemme, että kaikessa toiminnassa näiden lapselle luontaisten tapojen tulee olla mukana suunnittelussa ja toteutuksessa aina arviointiin saakka.

Merkittävää päiväkotien toiminnassa on ohjatun ulkotoiminnan vähäisyys. Päiväkotien ulkoilut ovat usein ohjatun toiminnan jälkeen tapahtuvaa vapaata leikkiä, jossa kasvattaja ottaa passiivinen roolin. Monissa päiväkodeissa tämä on nykyisin hyväksyttävä tapa toimia. Koemme, että ulkoiluja hyödynnetään tietoisesti liian vähän lapsen kasvun ja kehityksen tukemisessa.

Opinnäytetyömme on kehittämispainotteinen produktio, jonka tarkoituksena on kehittää päiväkotien ohjattua ulkotoimintaa. Tavoitteena on vaikuttaa päivähoitoyksikön ohjatun ulkotoiminnan määrään ja laatuun. Tavoitteena on luoda yhdessä päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahden henkilökunnan kanssa ideakansio. Ideakansio sisältää teoriaosuuden sekä materiaalia toimintaan. Yhteistyö henkilökunnan kanssa toteutui syksyn 2015 ja talven 2016 aikana. Henkilökunnalta kysyttiin puolistrukturoidun kyselyn avulla kokemuksia tämän hetkisestä ulkotoiminnasta. Sen jälkeen kokoonnuimme yhteiseen ideariihitapaamiseen, jossa pohdimme jo olemassa olevia hyviä käytäntöjä ja ohjatun ulkotoiminnan haasteita sekä ideoimme uutta. Ideariihitapaamisia pidettiin kaksi, yksi molemmissa päiväkodeissa. Tämän jälkeen aloimme työstämään ideakansiota, johon kokosimme teoriaa, ja suunnittelimme toimintakortteja ohjatun ulkotoiminnan toteuttamisen tueksi.

Päiväkotityölle on ominaista, ettei ole olemassa ainoastaan yhtä oikeaksi katsottua tapaa työn tekemiseksi. Päiväkotityö on täynnä mahdollisuuksia tehdä asioita toisin. Viedäkseen eteenpäin sellaisia asioita, joita pidetään tärkeinä, tulee valintoja arvioida. (vrt. Hakkola & Virsu 2000, 6.) Ohjatun ulkotoiminnan toteuttamiseksi päiväkodeissa on olemassa runsaasti valmiita toimintatapoja. Ohjatun ulkotoiminnan lisäämiseksi voidaan tehdä pieniä arjen muutoksia, joiden merkitys on lopulta suuri. Opinnäytetyömme teoriaosassa käsittelemme ulkotoiminnan näkökulmasta lapsilähtöisyyttä, kasvattajan roolia sekä ulkoelämää päiväkodissa.

2 VARHAISKASVATUS

2.1 Varhaiskasvatuksen toteuttaminen Suomessa

Varhaiskasvatuksesta tarkoitetaan alle kouluikäisten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda lapsen kasvulle ja kehitykselle tasapainoinen oppimisympäristö, joka muodostuu lapsen vanhempien ja ammatillisen henkilökunnan kasvatuskumppanuuden myötä. Varhaiskasvatuksessa on kyse oppimisesta, hoidosta ja kasvatuksesta ja niiden muodostamasta kokonaisuudesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.) Varhaiskasvatusta tarjotaan kunnallisissa ja yksityisissä päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksellista toimintaa tarjotaan myös erilaisena leikki- ja kerhotoimintana. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2015.) Useat järjestöt sekä seurakunnat tarjoavat varhaiskasvatustoimintaa (Ojell 2013, 27). Lasten on osallistuttava vuotta ennen koulun aloitusta esiopetukseen (Opetushallitus i.a.a).

Varhaiskasvatuksen arvot perustuvat kansainväliseen lapsen oikeuksien sopimukseen. Sopimuksessa määritellään keskeisimpänä asiana lapsen oikeus ihmisarvoiseen elämään. Varhaiskasvatuksessa tämä tarkoittaa pyrkimystä luoda turvallisia ihmissuhteita sekä turvata lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen. Tämän lisäksi tulee luoda lapselle oppimisympäristö, jossa hän voi turvassa leikkiä ja toimia monipuolisesti ikätasonsa mukaisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Varhaiskasvatus on toimintaa, jota yhteiskunta säätelee erilaisilla laeilla, normeilla ja sillä minkä verran resursseja siihen suunnataan (Karila & Nummenmaa 2001, 11). Hallinnollisesti varhaiskasvatus on Opetus- ja kulttuuriministeriön suunnittelemaa ja ohjaamaa toimintaa. Ministeriö vastaa varhaiskasvatuksen valvonnasta ja lainsäädännön valmistelusta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a.) Helsingissä varhaiskasvatuksesta on vastannut vuoden 2013 alusta alkaen Helsingin kaupungin varhaiskasvatusvirasto. Varhaiskasvatusviraston vastuualueeseen kuuluvat suomenkielinen päivähoito ja esiopetus sekä avoin toiminta leikki- ja kerhoissa. Lisäksi se vastaa leikkitoiminnan kerhoista, perhetaloista ja kotihoidon

sekä yksityisen hoidon tukien koordinoimisesta. (Helsingin kaupunki i.a.a.) Varhaiskasvatusviraston palveluksessa on noin 5500 henkilöä noin 400 toimipisteessä. Ruotsinkielinen varhaiskasvatus on osa opetusvirastoa. (Helsingin kaupunki i.a.b.)

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on ollut luoda yhdenmukaiset toimintaperiaatteet koko maan varhaiskasvatukselle ja antaa mahdollisuus varhaiskasvatuksen laadun kehittymiselle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta kunnat ja kuntien eri yksiköt tekevät omat varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelmalla pyritään takaamaan laadullinen varhaiskasvatus, jossa lapsen kokonaisvaltainen kasvun ja kehityksen tukeminen huomioidaan. Kunnat voivat itsenäisesti määrittellä palvelumuotojen sisällölliset tavoitteet vastaamaan kuntalaistensa tarpeita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

2.2 Laadukas varhaiskasvatus

Lapsella on oikeus laadultaan korkeatasoiseen varhaiskasvatukseen joka voidaan taata kehittämällä laadun tarkkailua ja hallintaa. Varhaiskasvatusta ohjaavat lait sekä kansainväliset ja kansalliset varhaiskasvatusta sitovat asiakirjat jotka ovat virallisia laadunhallinnan peruspilareita. (Järvinen, Laine & Hellman-Suomenen 2009, 201.) Varhaiskasvatusta ohjaavia keskeisiä lakeja ja säädöksiä ovat varhaiskasvatuslaki (36/1973), asetus lasten päivähoidosta (239/1973) ja asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998). Varhaiskasvatuslaki on vaiheittain uudistumassa (Suomen kuntaliitto 2015). Tarkasteltaessa laatua käsitteenä voi huomata, ettei sitä voida määrittellä yhdellä sanalla varhaiskasvatuksessa. Laatu muuttuu yhteiskunnan kehittymisen myötä ja varhaiskasvatuksessa laadulliselle toiminnalle on useita eri kriteereitä. Varhaiskasvatuksen laadun pääkohta rakentuu erilaisista kasvatusprosesseista, jonka kehittymiseen vaikuttaa olemassa olevat reunaehdot. (Ruokolainen & Alila 2004, 73, 81).

Laatutyössä keskeistä on vastata asiakkaan tarpeisiin. Suorituskyvyn parantuminen, valmius toiminnan kehittämiseen ja työyhteisön hyvinvointi kertovat varhaiskasvatuksen laadusta. (Järvinen ym. 2009, 201.) Määrällinen tarkastelu kuuluu oleellisena osana laatutyöhön. Käyttöaste ja läsnäolo prosentit kuvaavat kuinka

paljon palvelua on käytetty. Sen pohjalta tehdään päätöksiä talouden, henkilös-
töressurssien ja varhaiskasvatuspalveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä.
(Järvinen ym. 2009, 203.) Toiminnan säätely ja toiminnan kehittäminen ovat kaksi
keskeistä laadunarvioinnin tavoitetta. (Järvinen ym. 2009,201.) Varhaiskasvatuk-
sen kentällä on halua toiminnan kehittämiseksi. Toiminnan kehittämisen, etenkin
ulkotoiminnan, osalta nousevat keskusteluun uusien toimintamuotojen omaksu-
misen haasteet. Yhtenä kehittymisen jarruna voidaan nähdä käyttö- ja täyttöas-
teiden tiukka tulkinta. Toiminnan kehittyminen vaatii henkilökunnalta enemmän
työpanosta, jolloin tarvitaan myös enemmän aikaa sen toteuttamiseksi. Henkilö-
kunnan määrä vaikuttaa suoraan ulkotoiminnan toteuttamisen mahdollisuuksiin.

Laadullinen varhaiskasvatus muodostuu neljästä eri laatutekijästä. Ensimmäinen
laatutekijä on puitetekijät, jotka koostuvat tilojen toimivuudesta, lasten fyysisestä
ja psyykkisestä ympäristöstä sekä varhaiskasvattajien pysyvyydestä. (Hujala &
Turja 2011, 317.) Varhaiskasvattajien sitoutumista lisää työhyvinvointi ja itsetun-
temus, jolloin kasvattaja tuntee omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Näin voidaan
tunnistaa ja vaikuttaa työssä esiintyviin kuormittaviin tekijöihin. (Koivunen 2009,
129–131.) Ulkotoiminnassa toimintaympäristö antaa lapselle mahdollisuuden
monenlaiseen toimintaan. Lapsi ei ole samalla tavalla sidoksissa tiettyihin lelui-
hin, vaan leikki kehittyy lapsen leikin edetessä. Varhaiskasvattajan pitkäjäntei-
sellä ja sitoutuneella otteella taataan laadukas ulkotoiminta.

Toisena laatutekijänä ovat välillisesti ohjaavat tekijät. Välillisesti ohjaaviin tekijöi-
hin lukeutuu sekä vanhempien ja yhteistyötahojen kanssa tehtävä yhteistyö, että
henkilökunnan välinen yhteistyö ja hyvinvointi. Tämän lisäksi ohjaavia tekijöitä
ovat henkilökunnan kouluttautuminen ja ammatillisen kasvun kehittyminen sekä
johtajuus. (Hujala & Turja 2011, 317.) Vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa
yhdistyvät ammattikasvattajan ammatillinen osaaminen ja vanhempien asiantun-
tisuus omasta lapsestaan (Koivunen 2009, 156). Verkostoituminen ja organisaa-
tioiden välisen yhteistyön avulla voidaan ratkaista monia uusia ja muuttuvia on-
gelmiä moniammatillisesti. (Karila & Nummenmaa 2001, 22–23). Kehittyminen
varhaiskasvatustyössä tapahtuu prosessin omaisesti vuorovaikutuksessa mui-
den työyhteisön jäsenten kanssa. (Kupila 2011, 303). Varhaiskasvatuksen johta-
misen keskeinen tehtävä on yhdessä henkilökunnan kanssa etsiä keinoja työn

kehittämiseksi tavoitteiden mukaisesti. Johtaja ohjaa työyhteisöä laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. (Hujala, Heikka & Halttunen 2011, 290, 297.)

Kolmantena tekijänä ovat prosessitekijät. Prosessitekijöihin lukeutuvat varhaiskasvatuksessa saama perushoito, lasten vuorovaikutus suhteessa toisiin lapsiin, lapsilähtöinen toiminta, varhaiskasvatuspäivän suunnittelu ja arviointi. (Hujala & Turja 2011, 317.) Ohjattu ulkotoiminta antaa lapselle suuremman mahdollisuuden vaikuttaa toiminnan sisältöön. Lasten kanssa retkeiltäessä lapsi havainnoi ympärillä olevaa ympäristöään ja on jatkuvassa vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kasvattajan rooli on vastata lapsen esittämiin kysymyksiin. Koivusen (2009, 31) mukaan varhaiskasvattajan keskeinen tehtävä on tarkastella lapsen edun toteutumista päiväkotipäivän aikana. Selkeä perustehtävä ja sen toteutumisen mahdollistavat laadukkaan kasvatuksen arjessa, jossa yksilölle voidaan antaa tarvittavaa tukea.

Viimeisenä laadun tekijänä ovat vaikuttavuustekijät eli lapsen ja vanhempien kokemus varhaiskasvatuksesta sekä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen polku sekä yhteiskunnalliset vaikutukset. Tyypillisesti lapsi innostuu kaikesta tekemisestä missä kasvattaja on läsnä. Kasvattajan tuodessa luontoa osaksi arkea antaa se lapselle mahdollisuuden tutustua rauhassa maailmaan ja sen ilmiöihin. Luonnon kunnioittaminen sekä tapa liikkua luonnossa opitaan jo pienenä lapsena. Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lapsen elämänmittaiselle myönteiselle ajattelulle suhteessa liikuntaan ja luontoon. Tämä vaikuttaa pitkällä tähtäimellä ihmisen perusterveyteen ja sen myötä yhteiskunnan varojen säästymiseen. Näiden lisäksi prosessi- ja vaikuttavuustekijöihin vaikuttavat oppimisen pedagogiikka ja sisällölliset orientaatiot. (Hujala & Turja 2011, 317.)

Laadukkaan varhaiskasvatuksen toteutumiseksi tarvitaan yhteistyötä ja hyviä vuorovaikutustaitoja. Laadun tarkkailu alkaa jo vanhempien hakiessa lapselleen paikkaa varhaiskasvatuksesta. Laadukkaassa toiminnassa otetaan huomioon lapsen toiveet ja hän saa kokea olevansa osa yhteisöä. Toiminta on suunniteltua ja sillä on selkeä tavoite jonka toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Kasvattajatiimi luo lasta kunnioittavan ilmapiirin, jossa lasta arvostetaan. Kasvattajat ovat osa varhaiskasvatusympäristöä ja heidän osaamistaan tulee päivittää jatkuvasti.

Päiväkotityön osaamisalueita ovat päiväkodin toimintaympäristön ja perustehtävien tulkintaan, varhaiskasvatukseen, yhteistyöhön, vuorovaikutukseen ja jatkuvaan kehittymiseen liittyvä osaaminen. (Järvinen ym. 2009, 204–205.)

2.3 Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot

Varhaiskasvatuksessa on kuusi sisällöllistä orientaatiota. Ne ovat työvälineitä kasvattajille. Niihin pohjautuvat myös perusopetuksen oppisisällöt. (Järvinen ym. 2009, 132.) Lapsen päivässä orientaatioiden tulisi mukautua suunnitellusti toimintaan (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 4). Tarkoituksena on monimuotoisen elämän ymmärtäminen kehittämällä lapsen valmiuksia sisältöjen omaksumiseksi. (Stakes i.a.)

Matemaattisessa orientaatioissa avainasemassa ovat vertaileminen, päättely ja laskeminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25). Matemaattinen orientaatio toteutuu varhaiskasvatuksessa parhaiten arjen tilanteissa. Käytännön arjen tilanteita voivat olla esimerkiksi metsäretket, kun yhdessä lasten kanssa lasketaan käpyjen määrää tai vertaillaan pihalla nähtävien lintujen kokoja.

Luonnontieteellisessä orientaatioissa päästään lapsen kanssa pohtimaan elollisia luonnon ilmiöitä. Tärkeätä on päästä itse tutkimaan, kokeilemaan ja havainnoimaan omaa lähiympäristöä. Kokeellisten menetelmien hyödyntäminen on orientaation ominaispiirre. Syy-seuraussuhteisiin perehtymällä päästään luonnon ilmiöiden syntyyn vaikuttavien tekijöiden pariin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.) Luonnontieteellisen orientaation toteuttamistapoja on lukemattomia. Ei tarvitse lähteä päiväkotia kauemmas etsimään tilaisuuksia ilmiöiden tarkasteluille. Pihapiirin eläimet, linnut sekä erilaiset sääilmiöt ovat jokapäiväisiä arkisia asioita.

Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatioissa lapselle muodostetaan kuvaa menneisyydestä ja nykyisyydestä. Lähiympäristöä ja kotiseutua tutkitaan ja ihmetellään sukupolvia ylittävillä keskusteluilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman pe-

rusteet 2005, 26.) Yhtenä toteutuksen tapana on liikkuminen kotiseudulla ja tutustuminen oman paikkakunnan historiaan erilaisten vierailukohteiden avulla. Retkillä kulkiessa lapsille voidaan luontevasti kertoa tarinoita paikallisesta historiasta ja ennen eletystä elämästä.

Esteettisessä orientaatioissa lapselle kehittyy kyky huomioida ympäröivä kauneus. Yksi tärkeimmistä orientaation prosesseista on ihmisyyteen ja ihmisenä kasvamiseen samaistuminen. Orientaatio ilmenee omakohtaisten kokemusten, aistimusten ja tuntemusten avulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25) Luonto, esimerkiksi niitty- ja rantamaisemat tai pienet sadepisarat, synnyttävät elämyksen kokemuksia kauneudesta tukien lapsen esteettistä kasvua (Kaihlanen 2013, 88).

Eettisessä orientaatioissa tarkastellaan arvomaailmaa ja oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, toisten kunnioitusta sekä vapauteen liittyviä kysymyksiä. Päiväkodin pihalla tai retkillä sekä kaikessa päiväkodintoiminnassa on tilanteita ja tapahtumia, joissa voidaan yhdessä harjoitella ja pohtia erinäkökulmista esimerkiksi oikeaa ja väärää. Totuuden ja valheen sekä hyvän ja pahan tarkastelua voidaan luontevasti käsitellä arjessa. Lasten kanssa käydään yhdessä tunnemaailmaa läpi niin, että lapsi voi kokea olonsa turvallisiksi käsiteltäessä myös pelkoa, ahdistusta tai syyllisyyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaation keskeisessä osassa ovat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset ilmiöt ja asiat. Mahdollisuus kysyä, ihmetellä ja pohtia ovat orientaation sisällöllisiä teemoja. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27.) Lapsikohtaisesta tavasta toteuttaa sovitaan aina vanhempien kanssa yhdessä. Eri uskontokuntia edustavien lasten ryhmissä tulisi olla mahdollisuus tutustua toistensa uskonnollisiin ja kulttuurillisiin perinteisiin ja tapoihin. (Haapsalo 2012, 90.) Luonto on korvaamaton kasvu- ja oppimisympäristö, jossa kasvun ihme, viljeleminen ja varjeleminen, sekä kaiken elämän merkityksellisyyden tarkastelu, on aivan silmiemme alla (Kaihlanen 2013, 88–89).

2.4 Lapselle luontainen tapa toimia

Lapselle ominaiset tavat toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, taiteiden kautta itsensä ilmaisu ja tutkiminen. Lapsi oppii motivoitumaan toimintaan parhaiten, kun hänen luonnolliset tapansa toimia otetaan huomioon. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18.) Tämä on myös edellytys laadukkaaseen varhaiskasvatukseen toteuttamiselle. Kuten aiemmin kerroimme, on asiakkaan tarpeisiin vastaaminen laatutyön keskiössä. Toiminnan ollessa mielekästä mahdollistetaan lapsen oman ajattelun käynnistäminen. Samalla lapsi oppii hahmottamaan tunnetilojaan, joita toiminta tuo mukanaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 18.)

Kokemusten pohjalta on todettu, että luonto mahdollistaa leikkien ohessa motoristen perustaitojen kehittymisen. Luonnossa liikkumisen voidaan todeta kehittävän kehon hallintaa sekä parantavan fyysistä kuntoa. Lasten herkkyyden havainnoida ympäristöä ja sen ilmiöitä lisääntyy, leikit ja lasten mielikuvitus rikastuu. Lasten kielellinen kehitys ja sanavarasto laajenevat, kun lapsi etsii leikkiin sopivat välineet ympäristöstä ja nimeää ne itse tarkoituksenmukaisesti. Sama keppi on voinut olla eri leikeissä erilaisessa merkityksessä. Lasten sosiaaliset taidot harjaantuvat ja kyky yhteistyöhön kehittyy. Toisista opitaan pitämään huolta ja ryhmähenki parantuu. Ryhmä ja parityöskentely sekä toisten auttaminen on luonnollisempaa ulkona. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 58–59.)

Lapsi muodostaa käsitystään itsestään ja ympäröivästä maailmasta leikin avulla (Karvonen & Lehtinen 2009, 45). Leikki antaa lapselle uusia kokemuksia sosiaalisista tilanteista. Lapsi oppii leikkiessään uusia taitoja, vaikka hän ei niitä itse tiedosta. Lapsen leikki muodostuu kaikesta jonka hän on nähnyt, kuullut tai kokenut. Leikkiessään lapsi soveltaa oppimaansa ja rakentaa opitun asian pohjalle uusia toimintatapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20–21.) Leikki tukee lapsen sosiaalista kehitystä. Se on välttämätöntä emotionaalille ja kognitiiviselle kehitykselle. Leikkiessään lapsi oppii paremmin sosiaalista vuorovaikutusta ja hänen arvomaailmansa ja moraalikäsityksensä kehittyy. Hän oppii tuntemaan empatiaa ja säätelemään tunteitaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.)

Lapsella on luonnostaan voimakas halu ja tarve liikkua (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 19). Päiväkodissa lapsen liikkumista rajoitetaan usein etenkin sisällä tapaturmien välttämiseksi. Sisällä juoksemista rajoitetaan, vaikka se on lapselle usein mielekkäin tapa kulkea eteenpäin. Toiminnan sijoittuessa sisälle lapset käytännössä istuvat paljon paikallaan ja liikkuminen on vähäistä. Ulkona toimiessa lapsen liikkuminen mahdollistaa kun hän huomaamattaan juoksee, kiipeilee ja hyppii. Aikuisten ei myöskään tarvitse ulkona rajoittaa lasten liikkumista kuten sisällä.

Lapsen voimakkain aisti on liikeaisti, joten oppiminen liikkeiden avulla on lapselle luontaista (Karvonen & Lehtinen 2009, 47). Liikunnan avulla lapsi tulee tietoiseksi omasta kehostaan. Hän oppii hallitsemaan kehoaan, joka luo pohjaa hyvälle itsetunnolle. Lapsen liikkussa hän kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikunnallisen elämäntavan aloittaminen lapsuudessa antaa paremman pohjan myös tulevaisuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Liikunta edistää oppimista ja lisää hyvinvointia (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 19). Erilaiset sääntöleikit ovat lasten tehokkaita liikuttajia. Lapsen sitoutuminen toimintaan on suurimmillaan hänen liikkussa. (Reunamo & Pölkki 2014, 125, 132.)

Taiteellisten kokemusten myötä lapsi oppii käyttämään mielikuvitustaan. Tämä innostaa lasta luottamaan oman mielikuvituksen käyttöön jatkossakin. Taiteellisia peruskokemuksia lapsi saa musiikin, kuvallisen ilmaisun, tanssin ja draaman avulla. Oppimiseen ja harjoitteluun sisältyy säännönmukaisuutta, joka on osana taiteessa. Taiteen kautta lapsi oppii toimimaan itsenäisesti sekä yhtenä ryhmän jäsenenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23–24.) Lapsille suunnattu taidekasvatus voidaan jakaa kahteen pääryhmään, jotka ovat lapsille tehty taide sekä lasten tekemä taide. Lapsille suunnattu taiteella tarkoitetaan muun muassa musiikki- ja näytelmäesityksiä, joissa lapsi on katsojan roolissa. Lapsen tekemässä taiteessa lapsi saa olla osallisena taiteen muodostumiseen. (Puurula Arja 2001, 171–178.) Valmis tuotos tai teos ei ole tärkeintä vaan taiteellista mielihyvää tuottava toiminta (Järvinen ym. 2009, 133). Taidekasvatuksellisen toiminnan tulisi kunnioittaa lapsen omaa ilmaisua ja toimijuutta sekä tukea lapsen kokemuksia ja aistimuksia ympäriväisestä maailmasta (Pääjoki 2011, 121).

Tutkiminen on lapselle tapa selvittää hänelle uusia asioita. Tutkimalla lapsi voi omaksua oman ympäristönsä paremmin omakseen. Kokeminen, erehtyminen ja oivaltaminen vahvistavat lapsen uuden oppimisen halua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.) Ympäristössä on oltava mielenkiintoista kosketeltavaa, kuunneltavaa ja katseltavaa. Sen tulee tarjota mahdollisuuksia maistella ja haistella. (Järvinen ym. 2009, 133.) Luonto tarjoaa tutkinnalle aina uusia kohteita sillä se muuttuu jatkuvasti. Lapsen tulisi antaa tutkia ja puuhastella sellais-tenkin asioiden parissa, joista aikuinen ei itse jaksaa kiinnostua. Tutkimusmatkailu luontoon voi toisinaan koetella aikuisen hermoja. Lapsi haluaa nauttia lätäköistä, ihmetellä roskia tai tökkiä koirankakkaa. Hän haluaa potkia kiviä, kaivaa kuoppia tai kaivertaa lumikokkareita. Kukkien poiminta, lehtien ja kasvien ihmettely tai sopivien keppien etsiminen ovat tärkeitä ja voivat kestää lähes loputtomiin. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 20.)

2.5 Lapsen kehitys

Lapsi tarvitsee ympärilleen läheisiä ihmissuhteita, joissa huolehtiva aikuinen antaa lapselle rakkautta ja hyväksyntää. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että aikuinen tukee lapsen tavoitteita, kykyjä ja yksilöllisyyttä. (Järvinen ym. 2009, 9.) Näkemys ihmisestä psyykkisesti alati kehittyvänä olentona on kehityspsykologian keskeinen ajatus (Vuorinen 2004, 15). Lapsen kehitykseen vaikuttaa se minkälaisessa ympäristössä lapsi elää ja miten lapsen ympäristössä toimitaan. Lapsen perinnöllisillä ominaisuuksilla on oma osansa kehityksessä. Lapsen kehitykseen vaikuttavia tekijöitä on useita, joista yksi on lapsen synnynnäinen temperamentti. (Karvonen & Lehtinen 2009, 40.) Temperamentti on kehityskausien yli säilyvä, kunkin lapsen ominaislaatu. Temperamentti on jokaisen ihmisen yksilöllinen tapa reagoida asioihin, ikään kuin hänen käyttäytymistyylinsä. (Keltinkangas-Järvinen 2008, 9–10.)

Lapsen minän kehitystä tarkastellaan yleensä 4–8 sektorin avulla, jotka kuvaavat lapsen kehityksen osa-alueita. Vuorisen (2004, 72–75) mukaan lapsen kehitysalueet jaetaan neljään perusalueeseen, joita ovat motorinen kehitys, sosiaalinen

kehitys, emotionaalinen kehitys ja kognitiivinen kehitys. Toinen vaihtoehto on jakaa kehitys fyysiseen, motoriseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen osa-alueeseen (Vilkko-Riihelä 1999, 196).

Nelivuotias lapsi uskoo vahvasti itseensä ja omiin kykyihinsä uskoen olevansa kaikkivoipainen. Hän toimii itsenäisesti ja on toimissaan jo omatoiminen. Hän innostuu helposti erilaisista asioista. Hän saattaa kertoa totuudenvastaisia tarinoita kuitenkin valehtelematta. (Karvonen & Lehtinen 2009, 24–25.) Lapsen saavuttaessa neljännen ikävuotensa hänen motoriset taitonsa ovat kehittyneet huomattavasti aiemmista ikävuosista. Leikeissä lapsi osaa säädellä omaa osallistumistaan ja voimien loppuessa hän osaa jäädä hetkeksi lepäämään. Lapsi pystyy liikunnallisesti monipuolisempaan toimintaan ja yhdellä jalalla hyppiminen sekä laukkahyppyt kiinnostava lasta. (Kivelä-Taskinen 2013, 77–78.) Kiivetessään portaita lapsi vaihtaa edellä menevää jalkaa ylöspäin mennessään (Einon 2003, 38–39). Hän kiipeilee jo sujuvasti, käsittelee palloa taitavasti, pomputtaa, vierittää tai heittää palloa ja saa sen myös kiinni kun hänelle heitetään. Hän osaa kohdentaa pallon potkaisemisen tiettyyn suuntaan. (Karvonen & Lehtinen 2009, 24.)

Lapsi piirtää ihmiselle pään, silmät, nenän ja jalat. Piirustuksia kutsutaan pääjalakaisiksi. Piirustuksia värittäessä kynä ei vielä pysy viivojen sisäpuolella. Lapsi hahmottaa oman nimensä kirjaimet ja tunnistaa nimensä muiden nimien joukosta. (Einon 2003, 38–39.) Hän osaa jo luokitella, vertailla ja järkeillä asioita kokemustensa pohjalta (Karvonen & Lehtinen 2009, 24). Palapelien tekeminen onnistuu jo ja lapsi tekee 10–25 palan palapelejä sekä kokoaa avustettuna pieniä rakennussarjoja. Syödessä lapsi käyttää haarukkaa sekä osaa voidella leivän. (Einon 2003, 38–39.) Lapsen puhe on selkeää (Karvonen & Lehtinen 2009, 24). Puheessa esiintyvät r ja d-kirjaimet. Kirjaimet saattavat kuitenkin vielä esiintyä väärässä kohtaa, esimerkiksi kädet voivat muuttua lapsen puheessa ”käreksi”. Lapsi kertoo omia tarinoita sekä sanoittaa omaa leikkiään. (Einon 2003, 38–39.) Tavallinen arkinen puhe on lapselle ymmärrettävää. Lapsi pitää riittelystä, loruttelusta ja sanaleikeistä. (Karvonen & Lehtinen 2009, 24.)

Lapsella on sosiaalisuhteita esimerkiksi päivähoitossa ja ne ovat hänelle tärkeitä. Lapsi valitsee leikin, jota voi leikkiä ystävän kanssa. Hän pystyy olemaan

vuorovaikutuksessa samanaikaisesti kolmen ihmisen kanssa. (Einon 2003, 38–39.) Hän havaitsee etenkin toisten lasten tekemät sääntörikkomukset ja pyrkii noudattamaan sääntöjä. Lapsen kyky osoittaa empatiaa on kehittynyt niin, että hän osaa lohduttaa ja osoittaa myötätuntoa toista lasta kohtaan. Leikit joita voi leikkiä ikään kuin aikuiselta piilossa kiinnostavat häntä. (Karvonen & Lehtinen 2009, 24.)

2.6 Varhaiskasvattaja ja lapsilähtöisyys

Kuvattaessa alle kouluikäistä lasta puhutaan monesti tutkivista olennoista. Yhdessä toisten lasten ja ympäröivien aikuisten kanssa toimien hän edistää omaa kehitystään. Oppiminen perustuu kiinnostukseen ympäröivästä maailmasta. Tu-
ekseen lapsi tarvitsee ohjaavan aikuisen ja oppimista tukevan ympäristön. Oppi-
mista tukevat lapsen kehitystä edistävät päiväkodin rakenteet. Näitä ovat oppi-
misympäristön leikkivälineiden ja toiminta tarvikkeiden laatu ja sijoittelu sekä tilo-
jen ja materiaalien käytön säännöt. Päiväkodin päivärytmi kuten muutkin oppi-
mista tukevat rakenteet voivat olla rajoittavia. Oppimisympäristö on lapsen tutki-
misen, uteliaisuuden ja aktiivisuuden salliva ilmapiiri, jonka keskiössä on henki-
löstön asennoituminen. Työyhteisön kaikkien jäsenten yhteinen haaste on muo-
dostaa laadukas oppimisympäristö. (Karila & Nummenmaa 2001, 30–31.)

Päiväkodin toimintaympäristö koostuu fyysisestä, toiminnallisesta, psyykkisestä, sosiaalisesta, pedagogisesta ja kulttuurisesta toimintaympäristöstä (Koivunen 2009, 179). Fyysinen ympäristö on kaikki se mitä ympärillämme on eli päiväkodin sisätilat, lähialueet ja piha. Toiminnallisen ympäristön tulee olla riittävän virikkeel-
linen, mutta rauhallinen ja hillitty. Psyykkinen toimintaympäristö on se ilmapiiri
joka ympärillämme vallitsee. Siihen vaikuttaa suurilta osin kasvattajan luoma tun-
neilmapiiri jota kasvattajan oma asenne ja toimintatapa luovat. Sosiaalisen toi-
mintaympäristön muodostavat toiset lapset, aikuiset ja näiden välinen vuorovai-
kutuksen ja ryhmädynamiikka. Moniin asioihin kasvattaja voi myös itse vaikuttaa
etenkin luodessaan pedagogista toimintaympäristöä eli oppimisympäristöä. Op-
pimisympäristön yksi osa-alue on kasvattajan tapa olla läsnä lapselle ja kasvat-

tajan käsitys siitä, mitä lapsuus on. Oppimisympäristön toistuvat struktuurit helpottavat lasten arkea. Ulkotilat ovat osa lapsen oppimisympäristöä. Kulttuurinen oppimisympäristö mahdollistaa kaikkien sen jäsenten oman kulttuurin näkymisen ja kuulumisen päiväkodin arjessa. Se koostuu arvoista, asenteista ja käsityksistä. (Koivunen 2009, 179–186.)

Ammattitaitoinen henkilökunta on varhaiskasvatuksen voimavara. Olennaista laadukkaalle varhaiskasvatukselle on se, että kaikkien kasvattajien ja koko kasvatusyhteisön ammatillinen osaaminen on vahvaa. Varhaiskasvatus on jatkuvassa muutoksessa monien syiden vuoksi. Muutoksia arkeen tuovat vanhempien muuttuvat odotukset, henkilöstön rakenteen muutokset ja organisaation muutokset. Muutos aiheuttaa jatkuvaa tarvetta tarkastella ja arvioida työn sisältöjä. Tutkimus- ja kehittämistyön tulisi olla osa perustyötä. (Mäkitalo 2009, 21.) Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa toimitaan usein sisätiloissa. Päivät koostuvat aika-tiloihin sidotuista toimista, kuten ruokailuista, siivouksista ja lepohetkistä, jolloin niiden merkitys päivän kokonaisuudessa korostuu. Yhtenä syynä voivat olla henkilökunnan poissaolojen seuraukset jolloin toimintaan sitoutuminen kärsii ja toiminnan määrittelee jokin muu kuin lapsi, jonka tulisi olla päähenkilö. (Parikka-Nihti 2011, 50.)

Työn tekemiseksi tarvittavien tietojen, taitojen ja asenteiden kokonaisuus luo ammatillisen osaamisen perustan. Ammattitietikka on keskeinen osa ammatillista osaamista. (Karila 2011, 17–18.) Aikuinen luo kasvua edistävän ilmapiirin toiminnallaan, asenteillaan ja tunteillaan. Lapset tarvitsevat kasvaakseen erilaisia työvälineitä, joita aikuisen tulisi nähdä ja tarjota. Aikuisten tulisi pysähtyä pohtimaan omia arvojaan, asenteitaan ja kasvatustapojaan voidakseen tietoisesti valita millaista maailmaa lapsille rakennetaan. (Hakkola & Virsu 2000, 9.) Turvallinen ja kannustava kasvattaja mahdollistaa lapsen oman ajattelun, mielikuvituksen ja ongelmaratkaisun kehittymistä. Ilmapiirin ollessa avoin ja innostava kasvattaja viestittää lapselle, että lapsen mielenkiinnon kohteet ovat arvokkaita. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.)

Lapsilähtöisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi voi osallistua häntä koskeviin asioihin, vaikka asiat tapahtuisivatkin aikuisjohtoisesti. Järjestystä päiväkotiryhmissä voidaan ylläpitää monin eritavoin. Lapsilähtöinen tapa on kieltämisen sijaan etsiä lapsille keinoja toteuttaa itseään ja omia tarpeitaan. Hyvän kasvatuksen perustana on avoin ja rehellinen vuorovaikutus. (Kalliala 2008, 20–23.)

Käytännössä lapsilähtöisyyden toteutumisen yksi tärkeä keino on aikuisen oleminen läsnä turvallisuutta luovana ihmisenä lasten saadessa toimia heille ominaisilla tavoilla. Aikuinen on läsnä lapselle auttaen, kuunnellen ja ollen saatavilla. (Kalliala 2013, 24.) Lapsilähtöisyyttä on suunnitella toiminta niin, että siihen sisältyy päivittäin leikkimistä, liikkumista, tutkimista ja taiteellista kokemista ja ilmaisua. Lapsilähtöisyyttä on yksilöllisyyden kunnioittaminen ja yksilöllisten kehityspiirteiden tunnistaminen ja tukeminen. (Järvinen ym. 2009, 35.) Jokaisen lapsen temperamentti tulisi huomioida yksilöllisesti kasvatuksessa (Keltinkangas-Järvinen 2008, 11). Kasvattajan tulee havainnoida lasta ja olla tietoinen lapsen tarpeista. Kasvattajan toimintatapaa tulee muokata jatkuvasti, jotta se palvelee lapsen tarpeita tilanteen mukaan. (Järvinen ym. 2009, 35.)

Varhaiskasvatusympäristön kehittämiseksi ja lapsilähtöisyyden toteuttamiseksi tulee jokaisen lapsen ja perheen erityistarpeet nähdä ja antaa heille mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen. Kasvattaakseen vahvalla itsetunnolla varustettuja lapsia, joilla on tunne oman elämänsä hallinnasta, tulee tukea lasten toimijuuden kehittymistä. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 14–15.) Lapsilta saatavat ideat ja ajatukset tulee ottaa huomioon pedagogisessa toiminnassa, jos halutaan, että lapset ja aikuiset voivat toimia yhdessä. Näitä tulee kysyä lapsilta ja oleellista on kuunnella heidän sanomaansa. On pyrittävä dialogisuuteen, jossa kumpikin osapuoli tulee kuulluksi ja saa sanoa omat näkemyksensä. (Eskel & Marttila 2013, 87.)

Ohjatun toiminnan suunnittelussa tulee huomioida lapsen vireystila. Tulisi pohtia sitä, mihin aikaan päivästä ohjattu toiminta toteutetaan. Ohjattu toiminta tapahtuu toisinaan lapsen tarpeita kohtaamatta esimerkiksi sijoittamalla toiminta ajankohtaan jolloin lapsi alkaa olla nälkäinen tai väsynyt. Ohjatun toiminnan lisäksi lap-

sille tulisi jäädä aikaa yksilöllisille kiinnostuksen kohteille. (Siren-Tiusanen & Tiusanen, 2001, 77, 79). Päiväkodin arkirytmii ei aina mahdollista riittävästi tilaa lasten omalle toiminnalle. Liian helposti aikuisten suunnitelmat tehdään etukäteen ja lasten kuuleminen jää vähemmälle. (Eskel & Marttinen 2013, 91.)

Kasvattajilla on päävastuu pedagogisen ympäristön suunnittelusta. Toiminta- ja oppimisympäristö on kuitenkin lapsia varten ja sen suunnittelussa on kuunneltava lapsia. (Eskel & Marttila 2013, 89–90.) Lapset ovat oman oppimisympäristönsä asiantuntijoita. Lapset voidaan ottaa mukaan suunnitteluun esimerkiksi ideointiin ja rakentamaan ympäristöään. Lapset voivat piirtää ehdotuksia, jolloin kasvattaja saa tätä kautta esimerkkejä erilaisista lapsilähtöisistä ympäristöistä. (Kronqvist & Kumpulainen 2011, 46.) Lasten mielipiteiden kuunteleminen ja heidän ottamisensa mukaan suunnitteluun on lapselle merkityksellistä. Eihän ole yhdentekevää millaisessa ympäristössä lapsi aikaansa viettää ja millaiseksi he tuntevat olonsa. Lasten näkökulman tulisi näkyä toimintaympäristön suunnittelemisessa ja toteuttamisessa. Ympäristön tulisi mahdollistaa lapselle luontevalla tavalla mahdollisuus ajatusten, tunteiden sekä omien kokemusten ilmaisuun. Tämä edellyttää sitä, että aikuinen on aidosti valmis kuulemaan lasta. (Eskel & Marttila 2013, 89–91.)

Kasvattajien ja lasten vuorovaikutus on jatkuvaa ja se luo oman merkityksensä kaikkeen mitä päiväkodissa tapahtuu. Ympäristön, jossa vuorovaikutus on kunnioittavaa ja dialogista, tunnistaa helposti. Siellä, missä vallitsee hyvä henki, on kasvattajien vuorovaikutus sujuvaa. (Kalliala 2008, 11.) Vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön liittyvä osaaminen on päiväkodissa välttämätöntä, koska työ on olemukseltaan yhteisöllistä. Yhteistyö vanhempien kanssa sekä henkilöstön keskinäinen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävä työ vaatii yhteistyöosaamista. Vuorovaikutukseen liittyvä osaaminen on ensiarvoisen tärkeää kaikille jotka osallistuvat kasvatukseen. Kasvatuksellinen vuorovaikutus on keskeistä päiväkotityössä. (Karila & Nummenmaa 2001, 32.)

3 ULKOELÄMÄÄ PÄIVÄKODISSA

3.1 Ympäristö- ja luontokasvatus

Päiväkodissa ympäristökasvatuksen tavoitteena on saada lapsi kunnioittamaan ympäristöään ja toimimaan luonnossa vahingoittamatta sitä. Hyvät kokemukset luonnosta auttavat lasta kasvamaan ympäristötietoiseksi. Tutkimustulokset osoittavat, että ympäristönasenteet auttavat lasta voimaantumaa sekä antavat merkityksen osallistumiselle ja yhteenkuuluvuudelle. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 22–23.) Ympäristökasvatukseen kuuluu ihmisten kulutustapojen vastuullisuuden ymmärtäminen ja kestävän elämäntavan omaksuminen (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10).

Lapsen kasvu ja kehitys haastaa kasvattajan tarjoamaan lapselle oppimisympäristön joka on luonnonmukainen. Luonnossa materiaalit ja ympäristö antavat lapsen kehitykselle monipuolisemman pohjan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26–27.) Luonto tarjoaa ympäristönä enemmän aistimuksia kuin valmiiksi rakennettu ympäristö (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 18).

Luontokasvatusta voidaan pitää ympäristökasvatuksen alakäsitteenä. Luontokasvatuksen ydinajatuksena on luoda luontoon tunneside, jonka seurauksena luonnon arvostus lisääntyy. Oman toiminnan ymmärtäminen suhteessa luontoon lisääntyy, kun annetaan mahdollisuus tutkia luontoa ja sen ilmiöitä itse. Aikuisen tehtävänä on vastata kysymyksiin ja ihmetyksiin. Luontokasvatus on tietouden kartuttamista. Se on arkista elämistä luonnon kierron mukaan pysähtyen kuulemaan ja näkemään ympäröivä luonto. Luontokasvatus ei ole erillinen kasvatuksen osa-alue, vaan se on tapa elää ja asennoitua elämään ottaen luonnon luontevaksi osaksi jokapäiväisiä toimia. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.) Ympäristö- ja luontokasvatuksessa mahdollistuu kaikkien pedagogisten sisällöllisten orientaatioiden toteutuminen käytännössä.

3.2 Elämän mittainen luontosuhde

Elämänmittainen luontosuhde ympäristöön rakentuu elämysten ja kokemusten kautta. Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus viettää aikaa ulkona lähiympäristössä. Hyvinvointia ja terveyttä edistävä ulkona vietetty aika, luo perustaa lapsen kasvulle tasapainoiseksi ja ympäristövastuulliseksi aikuiseksi. (Luonto-Liitto ry i.a.) Luonnossa toimiminen tukee lapsen omaehtoista toimintaa ja antaa mielikuvitukselle mahdollisuuden rikastuttaa lapsen toimintaa. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 9.) Luonnossa toimimisella katsotaan olevan stressiä helpottavia ja rentouttavia vaikutuksia. Se parantaa kykyä keskittyä ja vähentää jännittyneisyyttä. Luonnossa liikkuessa mieli virkistyy ja keho rauhoittuu. Luonto tarjoaa henkisen hyvinvoinnin lähteen. Nähdessä luonnon kauneuden, herättää se mielihyvän tunteita. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 11.)

Oppiminen luonnossa tapahtuu kokemusten kautta. Lapselle annetaan mahdollisuus tiedonkeräämiseen kokemalla, havainnoimalla ja aistimalla. Lapsi kehittyy kokonaisvaltaisesti niiden painopisteiden mukaan, joihin annamme hänelle mahdollisuuden. (Parikka-Nihti 2011, 55.) Kannustaessamme lasta osallistumaan aktiivisesti päiväkodissa ulkona tapahtuvaan toimintaan, ruokimme lapsen kiinnostusta ulkona tapahtuvaan toimintaan. Varhaiskasvattajan tehtävänä on luoda mahdollisuuksia löytää ulkotoiminnasta elämänmittainen hyvää oloa luova tapa olla luonnossa. On tyypillistä ja kulttuuristen sopimusten mukaista mennä ulkoilemaan lasten kanssa päivittäin. Ulkoilun katsotaan olevan toimintaa, joka rauhoittaa lasten levottomuutta, jota sisäpäivät aiheuttavat. (Kalliala 2012, 37.)

Varhaispedagogisissa keskusteluissa nousee usein esille oppimisympäristöjen tärkeys lapsen kasvussa ja kehityksessä. Päiväkotien pihat ovat suunniteltuja, mutta oppimisympäristöinä niukkoja, eivätkä pihat herätä lasta spontaaniin toimintaan. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33–61.) Päiväkodin piha on alue, joka on aidattu ja siellä on lapsille tarkoitettuja leikkivälineitä. Lapset kehittävät pihaa omalla toiminnallaan. Jokainen tila on henkilökohtainen jokaiselle tilankäyttäjälle. Kyse on siitä, miten lapsi tulkitsee piha-alueita. Siinä missä lapsi voi nähdä seikkailun, voi aikuisen silmissä näkyä huoli tai vaara. (Raittila 2009, 229–231.) Yksi päiväkodin piha-alueen tärkeimmistä ominaisuuksista on, että se on riittävän

suuri houkutellakseen ulkoilemaan. Kaikenikäisille yhteiset pihat luovat enemmän mahdollisuuksia vaihtelulle kuin ikäjakaumalle perustuvat alueelliset rajaukset. (Helsingin kaupunki 2004, 11.)

Rakennetussa ympäristössä, kuten leikkipuistoissa ja päiväkotien pihossa, lasten toiminta kohdistuu usein jäykästi siihen mihin ympäristö on rakennettu. Välineillä on usein harvoja käyttömahdollisuuksia ja ne ohjaavat lasta tekemään tietynlaisia asioita, esimerkiksi keinumaan keinussa. Aikuisen rooliksi voi jäädä toiminnan tarkkaileminen ja sen seuraaminen, että kaikkia leikkipuiston sääntöjä noudatetaan. Toiminta on usein äänekkästä, kun samassa ympäristössä ajetaan pyörillä, juostaan ja leikitään. (Heckmann 2012, 4–10.)

Ulkoiluissa on monia mahdollisuuksia seikkailuille. Piha on niiden toteuttamiseksi oiva. Lasten sitouttaminen pihalla tapahtuvaan toimintaan tulisi alkaa jo sisällä. Osan toimintaan käytettävästä suunnitteluajasta voisi käyttää erilaisten ulkona tapahtuvien seikkailujen ja toiminnan suunnitteluun. Ulkona on runsaammin tilaa ja se antaa enemmän mahdollisuuksia äänenkäytölle. Päiväkodeissa olisi luontevaa lisätä ohjattua ulkotoimintaa runsaastikin. Säähavaintojen tekeminen ulkona aamupiirin keskustelujen tai ikkunahavaintojen vaihtoehtona, luo lapselle uuden kohteen tutkimiselle. Se on kokemuksellisempaa ja tuo toiminnan lähemmäs lasta. Ulkotoiminnalle ei ole rajoja. Ulkona voi hyvin muovaila, tanssia ja tehdä taidetta. Siellä voi kertoa tarinoita, soittaa, laulaa, liikkua ja leikkiä. (Reunamo 2015.)

Ohjatulle ulkotoiminnalle on selvästi osoitettu olevan tarvetta. Monissa varhaiskasvattajien foorumeissa on puhuttu ulkotoiminnan tärkeydestä. Tämä tosin jakaa varhaiskasvattajia sekä vanhempia monenlaisten mielipiteiden taakse. Päiväkodeissa työskennellessämme olemme kohdanneet hyvinkin kriittisesti ulkoiluun suhtautuvia työntekijöitä sekä vanhempia. Vanhempien, kasvattajien ja lasten mielipiteillä on vaikutusta siihen kuinka toimintaa päiväkodeissa toteutetaan.

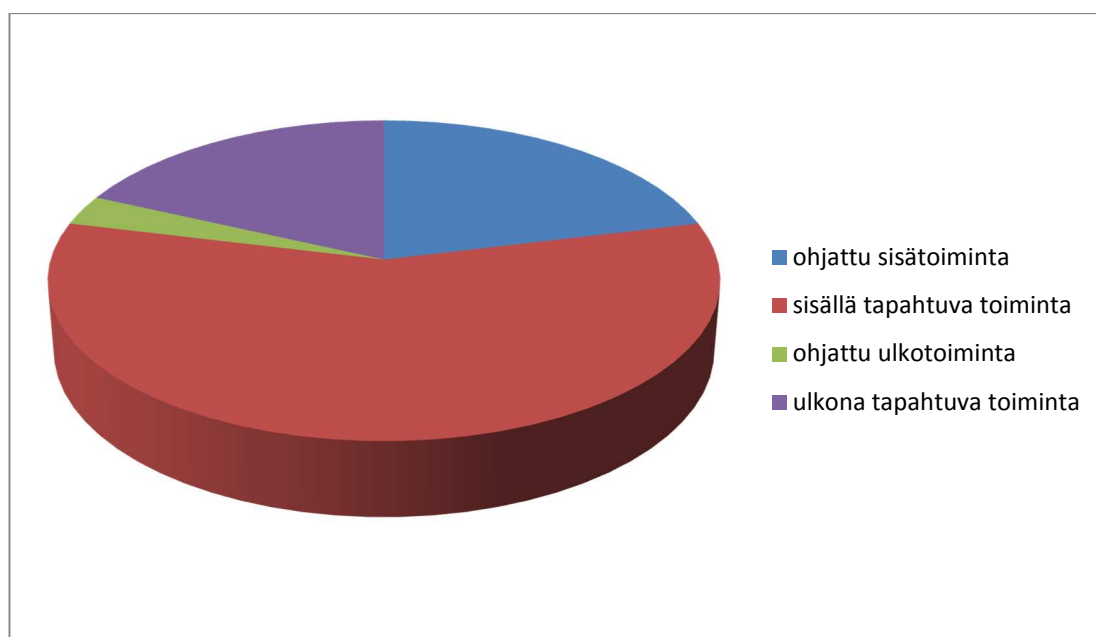
Opetushallitus kysyi marraskuussa 2015 kommentteja uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa, Vasu 2017, varten. Vastajat olivat huoltajia, lapsia, varhaiskasvatuksen henkilöstöä ja muita varhaiskasvatuksen kehittämistä kiinnostuneita.

Vastauksia saatiin 378 kappaletta. Opetushallituksen tekemässä koosteessa nykyisen varhaiskasvatuksen säilytettävänä käytäntöinä/toimintatapoina nousivat esille muun muassa ulkoilu ja retket lähiympäristöön sekä toimintaympäristön käyttäminen monipuolisesti. Pedagogisen toiminnan tulisi olla sisällöiltään monipuolista ja perustua lapsille ominaisiin tapoihin toimia. Esiin nousi myös, että toiminnallisuus on tärkeää. Toiminnan tulisi olla kokonaisvaltaista. Oppiminen tapahtuu elämyksien ja leikin avulla. Toiminnan suunnittelussa ja toiminnassa itessään tulisi ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet. (Opetushallitus i.a.b.)

Pystyäksemme totuudenmukaisesti arvioimaan päiväkodeissa ulkona tapahtuvaa toimintaa tulee sitä tutkia ja havainnoida. Ohjattua ja vapaata ulkotoimintaa on havainnointu osana vuonna 2008 alkanutta Helsingin yliopiston Orientaatioprojekti-tutkimusta, joka perustui lasten havainnointiin (Reunamo 2014, 9). Tutkimuksessa havainnointiin lasten toimintaa päiväkodissa kello 8.00–12.00 välillä viiden minuutin välein. Havaintoja kertyi 19 608. Tutkimukseen osallistui 47 päiväkotia. (Reunamo 2014, 13,15,17.) Ohjatusta ulkotoiminnasta saatiin tutkimuksessa vain 511 havaintoa, joten tulokset eivät ole yleistettävissä (Reunamo & Pölkki 2014, 131).

Yksi osa havainnoinnista oli aikuisen ohjauksessa tapahtuva ulkotoiminta. Havainnoidusta ajasta ohjatun ulkotoiminnan osuus päiväkodeissa oli vain 3 prosenttia (KAAVIO 1). Tutkimuksen mukaan kaiken ulkoilun osuus on keskimäärin 18 prosenttia toiminnasta, joka on noin 43 minuuttia päivässä. Ohjatuksi ulkotoiminnaksi katsotaan tutkimuksessa muun muassa. retket, leikin ohjaus, opetus ja pelaaminen. (Reunamo & Pölkki 2014, 131.)

KAAVIO 1. Päiväkodin toiminta

Berg, Pihlajamaa ja Polvinen (2012) ovat julkaisussaan esitelleet erityyppisiä palveluita, joissa on hyödynnetty luontoa toimintatilana. Kokemusten pohjalta pystyttiin toteamaan, että luonto mahdollistaa leikkien ohessa motoristen perustaitojen kehittymisen. Luonnossa liikkumisen voidaan todeta kehittävän kehon hallintaa sekä parantavan fyysistä kuntoa. Lasten herkkyyden havainnoida ympäristöä ja sen ilmiöitä oli lisääntynyt. Leikit ja mielikuvitus olivat rikastuneet. Kielellinen kehitys ja sanavarasto ovat laajentuneet, kun leikkien välineistö on löytynyt ympäristöstä ja sen on voinut nimetä leikkiin sopivaksi. Sama keppi on voinut olla erilaisessa merkityksessä leikeissä. Lasten sosiaaliset taidot ovat harjaantuneet ja yhteistyö kyky on kehittynyt. Toisista lapsista on opittu pitämään huolta ja ryhmähenki on parantunut. Ryhmä- ja parityöskentely sekä toisten auttaminen on luonnollisempaa ulkona. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 58–59.)

Ohjatun ulkotoiminnan toteuttamiseksi päiväkodeissa on olemassa valmiita toimintatapoja. Ohjatun ulkotoiminnan lisäämiseksi voidaan tehdä pieniä arjen muutoksia, joiden merkitys on suuri. Ei ole tarpeellista luopua kokonaan tai edes osittain sisätoiminnasta ja sen toimivista käytännöistä. Tavoitteena voi olla saada ohjatun ulkotoiminnan, vapaan ulkotoiminnan ja sisällä tapahtuvan toiminnan suhde oikeanlaiseksi, lasten kehitystä ja hyvinvointia tukevaksi kokonaisuudeksi. Alla kuvaamme tapoja toteuttaa ohjattua ulkotoimintaa päiväkotiympäristössä.

3.3 Tapoja toteuttaa toimintaa ulkona

Ohjattua ulkotoimintaa toteutetaan vahvasti Luonnossa kotonaan-päiväkodeissa, joissa toiminta toteutuu pääasiassa ulkona. Luonnossa kotonaan -toiminnan juuret ovat Ruotsissa. Muutaman metsämörri-ohjaajan toimesta perustettiin ensimmäiset ideologian mukaiset toimintatavoiltaan metsämörri-toimintaan pohjautuvat päiväkodit (I Ur och Skur) Ruotsiin 1985. Suomen ensimmäinen ideologiaan perustuva päiväkoti aloitti toimintansa 1998 ruotsinkielisenä. Luonnossa kotonaan Sotkankoto on 1999 toimintansa aloittanut ensimmäinen suomenkielinen metsämörri-ideologiaan perustuva päiväkoti. Vuonna 2015 Suomessa oli 14 Luonnossa kotonaan -päiväkotia ja toimintaa on tarkoitus laajentaa runsaasti. (Suomen Latu i.a.a.)

Luonnossa kotonaan -toiminnan ydinajatuksena on toimia ulkona ympäri vuoden. Toiminnan ytimessä ovat kiireettömyys ja yhdessä tekeminen ja oleminen. Tärkeää on leikki ja luonnossa liikkuminen. Toiminta perustuu näkemykseen lapsesta leikkivänä, liikkuvana ja ainutlaatuisena. Toimintaa ohjaavia arvoja ovat lapsen osallisuus ja kestävän elämäntavan omaksumiseen tähtääminen. Nämä arvot näkyvät päiväkodin arjessa. (Suomen Latu i.a.b.)

Luonnossa kotonaan -päiväkodeissa ulkoillaan runsaasti useita tunteja päivässä ja käydään useamman kerran viikossa retkillä läheisessä luonnossa. Tavoitteena on ulkoilmamyönteisen ja liikunnallisen elämäntavan omaksunut sekä luonnosta nauttiva lapsi. Ulko- ja sisätoiminta ovat tasapainoisessa suhteessa toisiinsa. Lähiluonnossa ja pihalla vietetään kiireetöntä aikaa. Sisällölliset orientaatiot on mahdollisuus toteuttaa ulkoilmaelämässä arjen toimintoja, lepoa ja ruokailuja, unohtamatta. Luonnossa kotonaan -pedagogiikassa leikki- ja liikuntavälineet löytyvät ympäröivästä luonnosta. (Suomen Latu i.a.b.) Luonto toimii parhaana luokkatilana. Se on samaan aikaan laboratorio, paikka jossa voi tutkia ja viihtyä. Siellä voi liikkua, leikkiä ja oppia uutta. Se mahdollistaa yhteisöllisyyden ja asioiden pohtimisen luontevassa ympäristössä. (Friluftets främjandet i.a.)

Metsämörri-toiminta on päiväkotien ja koulujen ulkotoiminnan muoto. Koulutetut ohjaajat pitävät toimintaa mieluiten pareittain kiinteälle ryhmälle lapsia. Mörriretket kestävät retkeilijöiden iästä riippuen tunnista kahteen tuntiin ja niitä toteutetaan pääsääntöisesti kerran viikossa. Toiminta perustuu koko kehon kokemukseksi ja kaikkien aistien käytölle. Tavoitteena ovat luonnon suojeleminen ja luonnossa viihtyminen sekä ulkoilu-elämään innostuminen ja ulkoiluinnostuksen omaksuminen. Tavoitteeksi on asetettu myös elämän kokeminen luonnossa, leikkien ja tutkien. Ajan mittaan myös luonnontuntemuksen lisääntyminen. Luonto leikkipaikkana on kokemusten ja elämysten lähes rajaton lähde. Metsämörri-toiminnassa lauletaan, leikitään, kuunnellaan satuja, liikutaan ja syödään eväitä. Se sisältää draamaa ja tunteita. (Nikkinen 2001, 27.)

Helsingin varhaiskasvatusvirastossa toimii Käpylinnan päiväkodin yhteydessä partiokerho, joka on leikkikerhotoimintaa. Käpylinnan partiokerho kokoontuu 3 tuntia päivässä, 2–3 päivänä viikossa, pääsääntöisesti ulkona. Lapselle luontaiset tavat toimia ovat pohjana toiminnalle. Kerhossa syödään eväitä, leikitään, liikutaan ja taiteillaan metsässä. Musiikki, kädentaidot, sadut ja majan rakennus ovat osa toimintaa. Lasten omille ideoilla annetaan tilaa. Käpylinnan partiokerhon asiakkaat ovat varhaiskasvatusviraston asiakkaita, eivät partiolaisia. Partiokerho on Pääkaupunkiseudun partiolaisten ja Helsingin kaupungin pilottikokeilu, jonka toiminnassa on vaikutteita partion kasvatustavoitteista ja partiomenetelmästä. (Helsingin kaupunki 2015.)

Yksi partiomenetelmän toteuttamisen keino on toiminta luonnossa. Ajatuksena on, että luonnossa toimitaan luonnon ehdoilla. Myönteisten luontokokemusten myötä syntyy halu varjella ja suojella luontoa ja sen moninaisuutta. Monimuotoisuuden ymmärtämisen myötä opitaan kunnioittamaan ja arvostamaan luontoa. Luonnon katsotaan toimivan lasten ja nuorten itsetuntemusta ja itseluottamusta kasvattavana toimintaympäristönä luonnossa toimimisen ja selviytymisen taitojen karttuessa. Luonto tarjoaa mahdollisuuden syy-seuraus-suhteiden tarkasteluun ja oppimiseen käytännön myötä. Mahdollisuus hiljentymiseen ja maailmankaikkeuden suuruuden kokeminen tarjoutuvat käyttöön luonnossa toimiessa. (Suomen Partiolaiset - Finlands Scouter ry 2009.)

Desing-suuntautuneen pedagogiikan (Enkenberg, Liljeström & Vartiainen i.a.) (ent. Case Forest -menetelmän) lähtökohtana on toiminnan tapahtuminen rakennettujen tilojen ulkopuolella. Se on tutkivaa oppimista. Ivan Illichin ajatuksen mukaan astuessamme ulos päiväkodin portista alkaa mahdollisuus todelliseen oppimiseen. Lapsessa herää mielenkiinto ja hänen aistinsa ovat valmiina vastaanottamaan ympäröivän maailman ihmetyksiä. Lapsi on valmis kyselemään ja oppimaan. Oppimiskohteita ovat myös retket museoihin, kirjastoihin ja muihin läheisiin paikkoihin. Oppimisympäristön ei siis tulisi rajoittua päiväkodin tiloihin ja pihaan, vaan sen tulisi olla koko lapsen lähiympäristö. Pedagogiikan toteuttaminen on projektityöskentelyä jonka vaikuttajina ovat lapsiryhmä, tutkimusteema ja käytävissä olevat resurssit. (Parikka-Nihti 2011, 50–51, 54.)

Aikuisen roolilla ulkoilussa on merkitystä. Lapsi havainnoi luontevasti sitä mitä aikuinen tekee ja miten hän suhtautuu ulkoiluun. Lapset tarvitsevat aikuista sitoutuakseen ja aloittaakseen pelaamisen tai jonkin muun toiminnan. Alkuun päästyään lapset osaavat itse kannatella toimintaa paremmin. (Reunamo & Pölkki 2014, 125, 132.) Luontoelämyksien tarjoaminen lapsille on luontokasvattajan keskeisin tehtävä. Kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuden liikkumiseen luonnossa, luonnon tarjoamiin elämyksiin ja kokemuksiin. Luontoaiheiset kirjat, pelit ja lelut ruokivat lapsen mielenkiintoa. Huonekasvien tai pihastutusten viljely antavat kasvun ihmeen tutkittavaksi silmiemme alle. Kasvattajan kaikista tärkein tehtävä on lapsen kysymyksiin ja ihmetyksiin vastaaminen, yhdessä oivaltaminen ja jutteleminen. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 12–13.)

4 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN

4.1 Tavoitteet ja tarkoitus

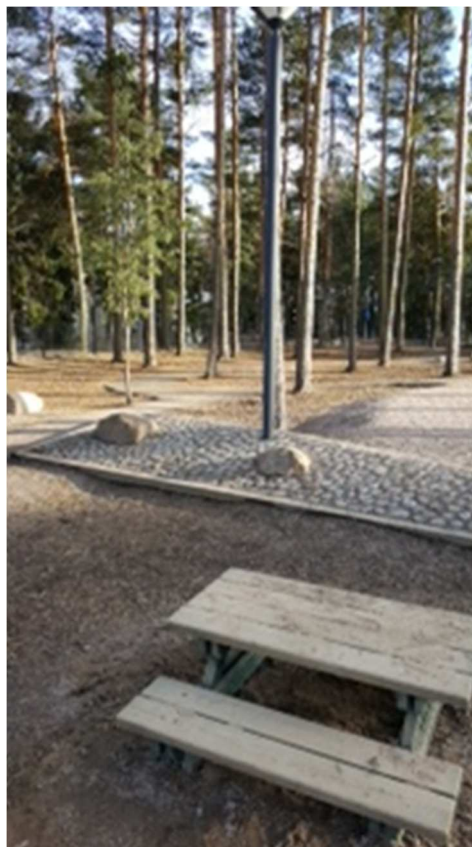
Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahden ohjattua ulkotoimintaa. Tavoitteena on vaikuttaa päivähoitoyksikön ohjatun ulkotoiminnan määrään ja laatuun. Opinnäytetyö on kehittämispainotteinen produktio, jonka tavoitteena on luoda ideakansio yhdessä henkilökunnan kanssa. Ideakansio koostuu teoriaosasta sekä toimintakorteista. Ideakansioon kootaan yhteen päiväkodeissa jo olemassa olevat hyvät käytännöt, uudet ideat, mahdollisuudet ja haasteet. Lisäksi sinne on nostettu produktin työstämisen edetessä tärkeäksi koettuja ja esiin nousseita asioita. Ideakansion tulee olla selkeä ja helppokäyttöinen sekä sisältää tiiviisti koostettuna ydinasiat. Tämä toive tuli myös yhteistyötaholtamme. Halusimme koota lyhyen teoriaosan, jossa voisimme avata ulkotoiminnan toteuttamista lapselle luontaisten tapojen ja varhaiskasvatuksellisten sisältöjen pohjalta. Henkilökunnan keskeisin toive oli saada valmiita käyttökelpoisia ideoita toiminnan toteuttamiseen. Toimintakorttien on tarkoitus toimia nopeasti toteutettavan ulkotoiminnan ideapankkina.

4.2 Toimintaympäristö päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahti Vuosaaressa

Päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahti sijaitsee niin sanotun vanhan Vuosaaren puolella Helsingissä. Päiväkodit ovat fyysisesti erillään toisistaan. Meritähden yksikössä on noin 130 lasta ja kasvattajia on 20. Heistä 7 on lastentarhanopettajia ja 13 toimii lastenhoitajana. Lisäksi Meritähdessä on oppisopimusopiskelija. Päiväkoti Meritähti on muuttanut uusiin tiloihin lokakuussa 2014. Päiväkoti on kahdessa kerroksessa. Päiväkodin piha-alue (KUVA 1 & KUVA 2) on jaettu neljään eri alueeseen.

KUVA 1. Meritähden piha

KUVA 2. Meritähden pihan metsäalue

Meritähden piha on jaettu niin, että siinä on alueita, jotka on tarkoitettu päiväkodin isommille lapsille ja alueita, jotka ovat pienempien lasten käyttöön suunnattuja. Isojen lasten pihassa on maastossa suurempia korkeuseroja. Pihassa on pieni metsäalue luonnon kivineen. Päiväkodin edessä on pienille suunnattu piha-alue, joka on aidattu turvallisuussyistä. Lisäksi päiväkodin pihalta löytyy kiipeily- ja pelikenttäalue. Meritähden pihalla on mahdollisuus pyöräilyyn.

Porslahdessa on noin 60 lasta ja 13 kasvattajaa. Lastentarhanopettajia on 4 ja 9 toimii lastenhoitajina. Päiväkoti on valmistunut 10 vuotta sitten. Porslahden pihalle (KUVA 3 & KUVA 4), minkä jälkeen piha-alueeseen on aidattu erillinen alle 3-vuotiaille lapsille tarkoitettu leikkialue. Pihasta löytyy tilaa liikkumiselle. Hiekka-alue mahdollistaa erilaiset liikunnalliset pelit ja leikit kuten tervapadan kaltaiset tilaa vaativat leikit. Kiipeilylle on monia mahdollisuuksia ja pihalla on keinoja sekä leikkitelineitä.

KUVA 3. Porslahden pienten piha

KUVA 4. Porslahden piha

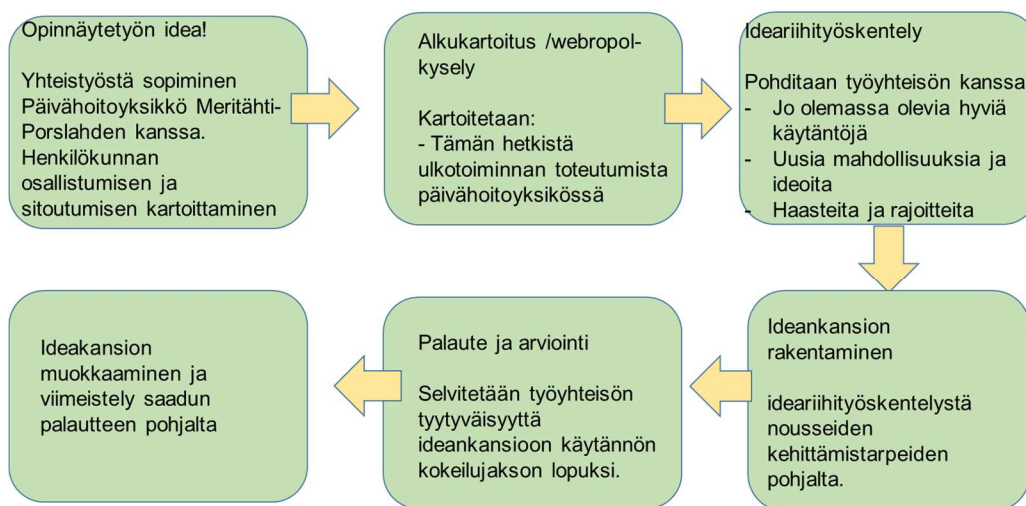
Vuosaassa on monipuoliset palvelut sekä kattava kulttuuritarjonta, jota voi hyödyntää lapsiryhmien kanssa. Kulttuuria tarjotaan Vuotalolla, jossa on kirjastopalveluiden lisäksi mahdollisuus seurata vaihtuvia taidenäyttelyitä. Lisäksi Vuotalolla on mahdollisuus osallistua elokuviin sekä erilaisiin työpajoihin. Vuotalo sijaitsee kävelymatkan päässä päivähoitoyksiköstä. Seurakunta järjestää päiväkotilapsille monipuolista ohjelmaa kirkkovuoden tapahtumiin liittyen. Vuosaaresta on hyvä julkinen liikenne, joka mahdollistaa lapsiryhmien kanssa sujuvan liikkumisen myös muualle Helsinkiin.

Vuosaassa on monipuoliset ulkoilumahdollisuudet. Alueella on luonnonsuojelualueita sekä metsää, johon lasten kanssa voi retkeillä. Tämän lisäksi alueella on erilaisia puistoalueita. Liikuntamahdollisuudet ovat Vuosaassa hyvät. Ihan päiväkotien läheisyydessä on pururatoja, urheilukenttä sekä jäähalli, josta voi varata edulliseen hintaan jäävuoroja.

4.3 Produktin suunnittelu

Suunnittelu lähti liikkeelle opinnäytetyön idean jäsentämisellä. Edellytyksenä hyvälle tieteelliselle käytännölle on huolellinen suunnittelu, toteutus ja raportointi (Vilkkä 2015, 45). Suunnittelimme prosessin kuusivaiheiseksi produktin etenemisen suunnitelman (KUVIO 1) mukaisesti.

KUVIO 1. Produktin etenemisen suunnitelma

Kehittämishankkeen onnistumisen kannalta on tärkeää, että hanke on hyödyllinen sekä mielekäs. Hankkeen alussa ideoinnilla on suuri merkitys hankkeen onnistumiselle. (Rissanen 2002, 25.) Aikaisemmin esimiestemme kanssa käydyissä kehityskeskusteluissa on molempien osalta yhtenä teema ollut ulkotoiminnan kehittäminen. Idea opinnäytetyön toteuttamiseksi ulkotoimintaan liittyen nousi keskusteluun toisen kehityskeskustelun jälkeen. Opintojen alkuaikoina olimme puhuneet ohjatun ulkotoiminnan kehittämisen halusta ja tarpeesta. Nopeasti meille muotoutui yhteinen käsitys siitä mihin haluaisimme ulkotoiminnan osalta vaikuttaa. Ideoituaamme opinnäytetyötä ja esitettyämme seminaarissa hyväksytyyn ideapaperin tarjosimme mahdollisuutta yhteistyöhön päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahden esimiehelle, joka toimii meistä toisen esimiehenä. Sovimme yhteistyöstä syksyn 2015 ja kevään 2016 ajaksi.

Produktin onnistumisen kannalta on tärkeää saada yhteistyötaho innostumaan produktin aiheesta. Innostajan aito mielenkiinto aiheeseen auttaa osallistujia sitoutumaan tuotteeseen. (Paasivaara, Suhonen & Nikkilä 2008, 23.) Halusimme varmistua henkilökunnan sitoutumisesta ulkotoiminnan kehittämiseksi ja suunnitelimme esittelevämmä opinnäytetyön idean työntekijöille viikkokokouksessa esimiehen läsnä ollessa. Halusimme heidän tiedostavan osallistumisen olevan vapaaehtoista sekä painottaa ettei produkti lisää heidän työmäärää.

Opinnäytetyön suunnitelma vaiheen jälkeen haimme tutkimuslupaa Helsingin kaupungilta. Seuraavaksi suunnitelimme henkilökunnalle tarkoitetun saatekirjeen (LIITE 1) ja puolistrukturoidun alkukartoituskyselyn (LIITE 2). Webropol-kyselyllä voimme taata kunkin vastaajan mahdollisuuden vastata nimettömästi. Puolistrukturoidussa kyselylomakkeessa osa kysymyksistä on strukturoituja eli valintakysymyksiä. Osa on avoimia kysymyksiä joihin on mahdollista vastata omin sanoin. (Kurkela i.a.) Alkukartoituskyselyllä kartoitamme henkilökunnan työhistoriaa sekä päiväkotien tämän hetkisen ulkotoiminnan tilannetta. Lopuksi kerätään samalla menetelmällä palaute- ja arviointikyselyn (LIITE 3).

Sovimme työyhteisön esimiehen kanssa kahdesta toiminnallisesta tapaamisesta henkilökunnan kanssa. Yhteisten tapaamisten toimintamenetelmä on ideariihityöskentely. Ideariihi on menetelmä, jonka tavoitteena on nostaa esille mahdollisimman paljon uusia ideoita ja oivalluksia esillä olevaan ongelmalliseen tilanteeseen tai kysymykseen, johon voidaan soveltaa monia erilaisia ratkaisutapoja (Jyväskylän yliopisto, 2010). Ideariihityöskentelyn toteuttamisen tueksi valitsimme kuumailmapallo -työskentelyn (vrt. Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008). Kuumailmapallo koostuu sen koriosasta johon kerätään jo olemassa olevia toimivia ja hyväksi koettuja käytäntöjä päiväkotien arjesta. Pallo-osaan kootaan uusia ideoita ja oivalluksia, ulkotoiminnan mahdollisuuksia ja unelmia. Hiekkasäkit kuvaavat olemassa olevia haasteita ja rajoitteita. Ideariihityöskentelystä saadut ideat jaotellaan aihepiireittäin. Tarkoituksena on ideariihikeskustelujen ja alkukartoituksen pohjalta koota ideakansio.

Ideakansion (LIITE 4) tulee vastata sekä yhteistyötahomme tarpeita sekä omia näkemyksiämme. Ideankansioon teemme selkeän ja helppolukuisen kokonaisuuden teoriatietoa. Ymmärrettävyyttä ja luettavuutta lisää tekstin johdonmukainen jäsentely (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 273–274). Jaamme ideakansion kahteen osaan. Alun teoriaosassa käsitellään lapselle luontaisia tapoja toimia, ulkotoiminnan toteuttamista sisällöllisten orientaatioiden avulla sekä päiväkodin ulkotoimintaa. Teoriaosa täydentyy kunkin kasvattajan mielenkiinnon kohteiden mukaan henkilökohtaiseksi, tiimikohtaiseksi tai päiväkotikohtaiseksi kansiksi. Teoriaosan sisältö tarkentuu ideariihityöskentelyiden pohjalta. Haluamme ideakansion olevan lukijaa motivoiva kokonaisuus ja sovimme ideakansion kuvittamisesta Saila Rappumäen kanssa. Toisessa osassa on toimintakortteja, jossa kussakin kortissa on yksi toiminnallinen ulkotoiminnan idea. Kortit jaetaan neljään kategoriaan, jotka ovat lapselle luontaisia tapoja toimia eli leikki, liikkuminen, taiteet ja tutkiminen.

Jämsän ja Mannisen (2000, 80) mukaan on tärkeää saada palautetta produktin tuotteesta niiltä jotka ovat tuotteen käyttäjiä eli kohderyhmä. Saadaksemme palautetta ja arviointia halusimme mahdollistaa ideakansiolle riittävän pitkän kokeiluajan päiväkodin arjessa. Arvioimme riittäväksi ajaksi ideakansion käytölle päiväkodissa noin kolme viikkoa, jonka jälkeen lähetimme henkilökunnalle palaute- ja arviointikyselyn. Kysely toteutetaan webropol-kyselynä. Arvioinnin ja palautteen sekä opinnäytetyön ohjauksen pohjalta teemme viimeiset muutokset ideankansioon. Suunnittelemme aikataulut tarkasti ja teemme sopimuksia työn etenemiseksi. Aikataulujen suunnitteleminen tarkoin helpottaa parityönä tehtävän opinnäytetyömme etenemistä.

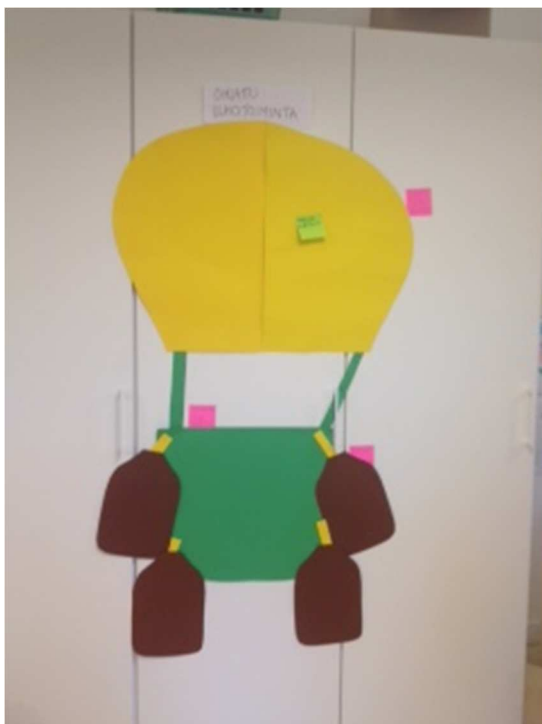
4.4 Produktin toteutus

Esitimme opinnäytetyön idean ja suunnitelman syksyllä 2015 suunnitellusti. Saimme tutkimusluvan syksyllä 2015. Päivähoitoyksikön jokainen ryhmä sai tehdä päätöksen osallistumisesta kehittämishankkeeseen. Koko päivähoitoyk-

sikkö sitoutui ulkotoiminnan kehittämiseen mikä oli edellytyksenä yhteistyön aloittamiselle. Kehittämistyölle ominaista on sen pitkäjänteisyys ja siihen tulee sitoutua, jotta se tuo mukanaan toivotun tuloksen (Kolkka & Sukula-Ruusunen 2016).

Alkukartoituskysely ja saatekirje lähetettiin 34:lle päivähoitoyksikön varhaiskasvattajalle. Kysymyksiä kyselyssä on yhdeksän. Vastausaikaa kyselylle oli kaksi viikkoa. Kokosimme kyselyn tulokset excel-taulukon avulla. Taulukosta oli helposti nähtävissä päivähoitoyksikön jäsenten kokema alkutilanne ohjatun ulkotoiminnan osalta. Suurin osa kasvattajista koki ohjatun ulkotoiminnan tärkeäksi. Mielestämme se oli hyvä pohja lähteä rakentamaan yhteistyötä. Tämän lisäksi vastauksista nousi kolme asiaa, jotka päätimme nostaa yhteiseen keskusteluun. Aiheet olivat pihojen toimimattomuus, henkilökunnan määrä ja toteutuksessa käytettävät materiaalit. Henkilökunta koki, että ulkotoiminnan toteuttamiseksi oli paljon mahdollisuuksia joita ei tällä hetkellä käytetty riittävästi.

Ideariihityöskentelyt kestivät tunnin ajan. Tapaamisista toinen oli päiväkotiki Meritähdessä ja toinen päiväkotiki Porslahdessa. Ennen henkilökunnan saapumista ideariihityöskentelyyn olimme kiinnittäneet seinälle valmiiksi kuumailmapallon pohjan (KUVA 5.). Dialogi yhteistyötahon kanssa luo luottamusta produktien osallistujien kesken. Avoin vuorovaikutus mahdollistaa asioiden monipuolisen tarkastelun sekä antaa materiaalia produktin toteuttamiseen. (Rissanen 2002, 113.) Ideariihityöskentely perustui yhteiselle keskustelulle ja työskentelylle, joka aloitettiin sopimalla keskustelujen nauhoittamisesta. Tämä mahdollisti sen, että keskusteluiden teemoihin voitaisiin tarvittaessa myöhemmin palata. Kukin sai esittäytymiskierroksella vuoronsa jossa sai kertoa odotuksistaan. Avasimme osallistujille omaa työhistoriaamme varhaiskasvatuksessa sekä opinnäytetyömme lähtökohdat.

KUVA 5. Kuumailmapallo työskentely

KUVA 6. Työskentelyn tulos

Työskentelyn aluksi kuvasimme työskentelytavan jolla lähdimme lähestymään päiväkotien ulkotoimintaa. Kukin sai haluamansa määrän post-it lappuja, joihin toivoimme kunkin kirjoittavan vähintään yhden asian jokaiseen pallon osaan. Koriosaan kerättiin päivähoitoyksikön olemassa olevia hyviä käytäntöjä. Pallon osaan kerättiin uusia ideoita ja mahdollisuuksia ulkotoiminnalle. Hiekkasäkkeihin kerättiin ulkotoiminnan rajoitteita ja haasteita. (KUVA 6.) Työskentelyn aikana sai sanoa omia ajatuksiaan ääneen. Lopuksi kävimme yhdessä läpi kuumailmapalloon liitetyt post-it-laput teemoittain.

Tässä vaiheessa ideoita ei vielä tule arvioida, arvostella tai hylätä. Valitsimme toteutustavaksi järjestäytymättömän menetelmän, jossa kukin jäsen sai esittää ja tuoda omat ideansa sitä mukaan kun niitä keksi. (Jyväskylän yliopisto 2010.) Koskimme post-it-laput teemoittain nipuiksi ja tarkastelimme mitkä asiat nousivat esille useimmiten lapuissa. Kuumailmapallon koriosasta päiväkotien keskeisiksi jo olemassa oleviksi hyviksi käytännöiksi nousivat viikoittain toteutuvat metsäretket sekä Vuosaaren alueen tarjoamat mahdollisuudet. Muita esiin nousseita hyviä käytäntöjä olivat aikatauluiltaan porrastetut ulkoilut. Piha-alueena herätti sekä hyviä että huonoja tuntemuksia. Toisaalta koettiin pihan olevan riittävän iso ja

monipuolinen, mutta toisaalta sen ei koettu palvelevan parhaalla mahdollisella tavalla. Piha-alueet ja niistä nousseet keskustelut poikkesivat päiväkotien välillä. Piha koettiin sekä toimintaa mahdollistavana että rajoittavana tekijänä.

Hiekkasäkkeihin kerätyistä haasteista hankalimmaksi koettiin henkilökuntaresurssien riittävyys. Myös vanhojen tutuiksi ja toimiviksi havaittujen toimintatapojen muutos koettiin haastavana. Tämän mahdollistamiseksi tulisi olla aikaa uudelleen pohtia ja jäsentää päivän kulkua. Kirjallisten töiden, henkilökunnan poissaolojen ja arjen yllättävien muutosten koettiin toisinaan pilaavan ennalta tehtyjä suunnitelmia. Jo keskustelujen aikana moniin haasteisiin nousi kuitenkin kehitysehdotuksia ja ajatuksia.

Kuumailmapallon pallo-osan uusien ideoiden, mahdollisuuksien ja haaveilujen osiossa nousivat voimakkaimmin esille mahdollisuudet erilaisten ulkotoimintojen toteuttamiseen. Majaleikit, retkiltä mukana tuodut kepit ja kivet, erilaiset ”metsäretkikorit”, piha-alueen elävöittäminen ja leikittäjä-valvoja systeemi nousivat esille. Leikittäjä-valvoja systeemissä aikuinen voisi keskittyä toimimaan lasten kanssa toisten aikuisten valvoessa muita lapsia. Ideakansiosta toivottiin löytyvän ideoita ja toimintaesimerkkejä erilaisiin ulkotoiminnan tilanteisiin.

Ideakansion rakentuminen alkoi ideariihityöskentelyjen jälkeen. Ryhdyimme koamaan ideakansion teoriaosaan kokonaisuuksia joiden koimme sinne kuuluvan. Ympäristö- ja luontokasvatus, elämänmittainen luontosuhde ja toiminta ulkona olivat ideakansion vahva pohja. Lisäksi halusimme nostaa näkökulmaksi lapsille luontaisen tavan toimia sekä varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot. Toimintakortit merkittiin värikoodein, jotta ne ovat arjessa helppokäyttöisiä. Toimintakortit tulostettiin värikoodien mukaisesti, ne laminoitiin ja koottiin helppokäyttöiseen salkkuun. Korttien värikoodit ovat vaaleanpunainen, sininen, keltainen ja punainen. Ideakansion teoriaosuus sekä toimintakortit tulostettiin päiväkoedelle koekäyttöön. Ideakansion kuvituksen myötä teoriaosa sai silmää miellyttävän ulkoasun. Ideakansio ehti olla koekäytössä kuukauden ajan.

Palaute- ja arviointikysely toteutettiin webropol-kyselynä ja lähetettiin jokaiselle päivähoitoyksikön varhaiskasvattajalle. Kysely jaettiin kolmeen osaan koskien arviointia ideakansion teoriaosasta, toimintakorteista sekä koko opinnäytetyöprosessista ja ideariihityöskentelystä. Arviointi on kunkin kasvattajan henkilökohtainen palaute.

Toimintakortteja ei liitetty opinnäytetyön raporttiin, sillä tavoitteena on tarjota ideakansiota ja toimintakortteja kustantajalle. Näin ollen saisimme työllemme näkyvyyttä ja markkinointi kanavia. Ideakansio voitaisiin toteuttaa tarkoituksen mukaisia materiaaleja hyödyntäen, kulutusta ja käyttöä kestäväksi.

4.5 Arviointi

Produktin lopetusvaiheessa kootaan rehellinen raportti tavoitteiden saavuttamisesta sekä pohditaan miksi jokin tavoite jäi saavuttamatta. Tämä mahdollistaa onnistuneiden asioiden siirtymisen yhteistyötahon sekä muiden toimijoiden käyttöön otettavaksi. (Rissanen 2002, 173.)

Webropol-kysely henkilökunnalle alkukartoituksen yhteydessä ei toiminut. Tämä johti siihen, että tulostimme kyselyn jokaiselle kasvattajalle pysyäksemme aika-aulussa. Käsinkirjoitetut vastaukset rönsyilivät enemmän mikä ei olisi ollut mahdollista jos kyselynlinkki olisi toiminut. Toisaalta näin saimme monipuolisempia vastauksia, joiden koostamiseen kului hieman enemmän aikaa. Näistä vastauksista saatiin kuitenkin hyviä oivalluksia opinnäytetyöhömmme. Kyselyn vastausprosentti oli 75 ja vastaajia oli näin ollen 25.

Ideariihitapaamiset onnistuivat hyvin. Toisessa päiväkodissa työskentelyyn osallistui lähes koko henkilökunta eli 18 henkeä. Toisessa päiväkodissa samanaikainen toinen kokous vaikutti osallistujien määrään ja osallistujia oli alle puolet henkilökunnasta eli kuusi henkeä. Ideariihityöskentelyyn osallistuminen oli työyhteisön jäsenille vapaaehtoista. Molemmissa tapaamisissa oli henkilökunnassa havaittavissa niitä, jotka olivat innokkaita kehittämään uutta ja toivat rohkeasti esille

omia ajatuksia ja niitä, jotka mielellään seurasi keskusteluja ja ideointia hiljaa paikallaan. Jokainen kasvattaja kuitenkin osallistui kuumailmapalloyöskentelyyn aktiivisesti. Palautteessa ideariih- ja kuumailmapalloyöskentely koettiin hyväksi tavaksi saada kaikkien työyhteisön jäsenten äänet kuuluviin. Työskentely hetki oli henkilökunnan kokemuksen mukaan onnistunut, eikä vaatinut henkilökunnalta ennakoivaa valmistautumista. Tulosten kokoaminen teemoittain helpotti jäsentämistä ja antoi todellisen kuvan henkilökunnan mielipiteistä ja ajatuksista.

Ideakansio oli päiväkodeissa koekäytössä kuukauden ajan. Tämän aikana Meritähden pihalla alkoi näkymään selvästi enemmän ohjauksellista toimintaa. Tätä oli helppo havainnoida työskennellessä työyhteisössä. Porslahden osalta emme pystyneet havainnoimaan henkilökohtaisesti ideakansion vaikuttavuutta. Palautteessa ideakansion parhaiksi puoliksi koettiin sen helppous arjen työkaluna. Teoriaosan koettiin olevan sisällöltään ajankohtainen ja toimiva. Suullisessa palautteessa nousi muutamia mielipiteitä joissa koettiin teoriaosa liian laajaksi. Värikoodit helpottivat hektisessä arjessa löytämään tarvitsemansa toiminnan. Ideakansion teoriaosa sekä toimintakortit koettiin tarpeellisiksi. Ulkoasun katsottiin olevan selkeä sekä sijoittelut, fontti ja yleisilme onnistuneita. Aiheeltaan ideakansion koettiin olevan ajankohtainen. Samoja toimintoja oli toteutettu arjessa ennen ideakansion koekäyttöä.

Ideakansio on osoittautunut helppokäyttöiseksi ja se on vaikuttanut ulkotoiminnan määrän ja laadun kehittymiseen jo kokeiluvaiheen aikana. Havaintojen sekä palautteen pohjalta voidaan todeta, että varhaiskasvattajat ovat soveltaneet toimintakortteja kohderyhmälle sopiviksi. Tämä antaa ymmärtää, että toimintakortit ovat monipuolisesti muutettavissa varhaiskasvattajien tarpeiden mukaiseksi. Työn myötävaikutuksella henkilökunnan motivaatio ulkotoiminnan kehittämiseksi ja ylläpitämiseksi on vahvistunut. Toimintakorttien käyttäminen on näkynyt pihatoiminnan vilkastumisena.

Ideakansio on saanut laajempaa huomiota varhaiskasvatuksen kentällä esimerkiksi johtajien alueellisissa kokouksissa. Sen käyttöä tullaan laajentamaan tulevaisuudessa esimerkiksi syksyllä alkavan kerhotoiminnan pohjana. Ideakansion on koettu olevan käytännönläheinen tapa lisätä ohjattua ulkotoimintaa. Se antaa

pohjaa ulkotoiminnan kehittämiseksi ja materiaalin keräämiselle. Ideakansiolla on pystytty vaikuttamaan ohjattuun ulkotoimintaan.

Ideakansion teoriaosa koottiin lähinnä sen käsityksen pohjalta, että produktin tulisi sisältää teoriaosa. Se ei noussut henkilökunnan toiveesta ja tämä vaikutti luonnollisesti teoriaosan tarpeellisuuden kokemukseen. Teoriaosaa supistettiin ja muokattiin paljon produktin työstämisen aikana ja sieltä jätettiin kokonaan pois lapsen kehityksen osuus sekä muutostyöskentelyn käsittely. Halusimme jättää teoriaosaan osuudet ympäristö- ja luontokasvatuksesta, luontosuhteesta ja päiväkotien ulkotoiminnasta. Teoriaosasta voi lukea sen osan, jonka muistuttelua kaipaa, eikä sitä tarvitse lukea kokonaisuutena. Teoriaosa on hyvä olla olemassa, jotta korttien teoreettinen tausta olisi myös uusien työntekijöiden saatavilla.

Palautte- ja arviointikysely saatiin jakoon suunnitelmista poiketen viikkoa myöhemmin ja vastausaikaa jäi viikko. Viikko oli kuitenkin liian lyhyt vastausaika. Kysely lähetettiin 34:lle päivähoitoyksikön varhaiskasvattajalle, mutta lopulta saimme vastauksia kolmelta varhaiskasvatustiimiltä eli 12 kasvattajalta jolloin vastausprosentti oli 36. Pystyäksemme käsittelemään arvioinnista saamamme palautteen opinnäytetyö raportissamme halusimme pitää kiinni aikataulusta. Tällä voidaan katsoa olevan merkitystä työn luotettavuuden kannalta. Kyselyä pidettiin auki viimeiseen mahdolliseen hetkeen asti. Halusimme työstämme palautetta myös ulkopuolisilta ja annoimme ulkopuolisten kuten muiden varhaiskasvattajien sekä kotiväkiemme lukea ja kommentoida ideakansiota sekä raportti-osaa prosessin aikana.

5 POHDINTA

5.1 Eettisyys ja luotettavuus produktin toteutuksessa

Opinnäytetyötä tehdessä tulee tarkoin pohtia eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä ulottuvuuksia. Opinnäytetyömme eettisenä lähtökohtana pidämme uskosta luonnon ja toimintaympäristön vaikutuksista lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Eettisten perusteiden pohjalta valitun opinnäytetyön pyrkimyksenä on hyvinvoinnin lisääminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 26).

Pohdimme päivähoitoyksikön nimen julkaisemista opinnäytetyössä, mutta yksikön esimiehen toiveesta nimi on esillä. Tutkimuksissa on muistettava koko prosessin ajan kunnioittaa ja varjella tutkimuskohteita tai toimeksiantajia. Lupa toimeksiantajan nimen julkistamisesta tulee aina olla toimeksiantajalta. (Vilkkä 2015, 46.)

Opinnäytetyömme aikana emme tavanneet lapsia tai heidän vanhempiaan, vaan kehittämistyötä tehtiin henkilökunnan kanssa. Päiväkodin henkilökunta on osallistunut alkukartoituskyselyyn, ideariihi-työskentelyyn ja palautekyselyyn. Henkilökunnalle lähettämässämme saatekirjeessä kerroimme produktion etenemisen aikataulun. Kyselyihin tulleita vastauksia on käsitelty luottamuksellisesti. Emme eritelleet eri päiväkotien vastauksia vaan käsitelimme niitä kokonaisuutena. Alkukartoituskyselyssä kysymillämme taustatiedoilla ei ollut käytännössä merkitystä opinnäytetyössämme. Näitä tietoja emme lopulta tarkastelleet lainkaan. Kyselyiden vastaukset ovat tallessa webropol-ohjelmassa sekä paperiversiot ovat tallessa.

Halusimme varmistaa, että jokaisen päivähoitoyksikön varhaiskasvattajan mieltä kysyttiin ennen kuin päätöstä osallistua ulkotoiminnan kehittämiseen tehtiin. Osallistumispäätöksen prosessi tehtiin ryhmäkohtaisesti. Näin kaikilla henkilökunnan jäsenillä on ollut mahdollisuus osallistua päätöksen tekoon. Toivoimme kaikkien osallistumista kehittämisen prosessiin, mutta osallistuminen oli käytännössä jokaisen oman harkinnan varassa.

Parityönä toteutettu opinnäytetyö luo mahdollisuuden pohtia eettisiä valintoja kahden ihmisen näkökulmista. Monessa tilanteessa siitä oli meille hyötyä. Poh-tiessamme lähteiden luotettavuutta saimme aina tukea toistemme ajatuksille. Teoriapohjana käytettyjen teosten laatu, ikä ja uskottavuus tulee pohtia jokaisen teoksen osalta erikseen. Tarkoituksen mukaista on valita iältään uusin teos. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72.) Koimme, että vaikka osa lähteistä oli kohtuullisen vanhoja, niiden asiasisältö on pysynyt samanlaisena. Lähteitä käyttäessä voi-daan saada osviittaa lähdemateriaalin luotettavuudesta, mikäli saman tekijän nimi toistuu useissa eri lähteissä. Tämä kuvaa sitä, että tekijällä on vaikutusvaltaa alallaan ja hän on tunnettu. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 72.) Erityistä huomiota tulisi kiinnittää lähdeviitteiden oikein merkitsemiseen (Vilkkä 2015, 42–44).

Tietoa joka on hankittu aistimalla, tekemällä ja harjaantumalla kutsutaan hil-jaiseksi tiedoksi (Vilkkä 2006, 32). Olemme käyttäneet työssämme hiljaista tietoa, jota olemme yli 10 vuoden työkokemuksillamme keränneet. Se on käytännöllistä ja henkilökohtaista tietoa teoreettisen tiedon lisänä (Vilkkä 2006, 33). Opinnäyte-työ toteutettiin toiselle meistä tutussa työyhteisössä. Vaikka hän osallistui ideakansion koekäyttöön ja havainnoi ulkotoimintaa, tutkimuseettisistä syistä hän ei osallistunut työyhteisönjäsenille tarkoitettuun alkukartoituskyselyn eikä arvioin-tikyselyn vastaamiseen.

Opinnäytetyöstä ei ole aiheutunut taloudellisia tai resursseihin liittyviä menetyksiä yhteistyötaholle. Kehittämishankkeeseen käytetty työaika on ollut käytännössä vähäinen saataviin hyötyihin nähden. Materiaalit olemme hankkineet itse.

5.2 Ammatillinen kasvu

Sosiaalialan kompetensseiksi on määritelty eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelu-järjestelmäosaaminen, yhteiskunnallinen ana-lyysitaito, reflektiivinen kehittämis- ja johtamisosaaminen sekä yhteisöllinen osaaminen ja yhteiskunnallisen vaikuttaminen (Koulutusohjelmakohtaiset kom-

petenssit 2006). Lastentarhanopettajan keskeisinä osaamisalueina pidetään riittävän korkeatasoista koulusta joka luo pedagogista osaamista. Hänellä on tietoa lapsen kehityksestä ja osaamista käyttää tuoreita tutkimustuloksia työnsä pohjana. Laadukkaan ja korkeatasoisen varhaiskasvatuksen edellytyksenä on ammattitaitoinen lastentarhaopettaja. (Lastentarhanopettajaliitto 2015.) Lastentarhanopettajan tehtävänä on ymmärtää ja nähdä lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tukemiseen vaikuttavia tekijöitä niin sisällä kuin ulkona tapahtuvassa toiminnassa.

Lastentarhanopettajan työssä vuorovaikutustaidot luovat perustan kaikelle toiminnalle. Hän luo omalla osaamisellaan toimintaympäristöä jossa lapsen on turvallinen ja hyvä kasvaa. Vastuu ryhmän toiminnan sisällöistä ja sisältöjen tunteuksesta on lastentarhanopettajalla. Hänen työhönsä kuuluu varhaiskasvatustiimin johtaminen ja toiminnan arviointi ja kehittäminen. (Lastentarhanopettajaliitto 2015.) Koemme, että olemme opinnäytetyömme aikana saaneet konkreettisia välineitä kehittää ohjattua ulkotoimintaa vastaamaan paremmin lasten tarpeita.

Olemme opinnäytetyössämme pyrkineet noudattamaan lastentarhanopettajien ammattieettisiä periaatteita. Näihin kuuluvat muun muassa taito huolehtia varhaiskasvatustiimin pedagogisesta osaamisesta sekä omasta ammatillisesta kasvustaan. Sen yhtenä osana on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen. Tämä onnistuu parhaiten laadukkaassa hyvin suunnitellussa ja toteutetussa oppimisympäristössä. Työhön kuuluu oleellisesti vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään sekä luontevan yhteistyön rakentaminen vanhempien kanssa. Lastentarhanopettajien yhtenä periaatteena on antaa omaa asiantuntemustaan lapsen, perheiden ja yhteiskunnan käyttöön. (Lastentarhanopettajaliitto 2005, 5–7.) Tästä syystä haluamme opinnäytetyömme mahdollisimman laajaan jakeluun, jotta mahdollisimman monet voisivat hyötyä sen sisältämistä tiedoista ja taidoista. Koemme myös toimineemme aiheen valinnan osalta edistään lasten mahdollisuuksia hyvään elämään nyt ja tulevaisuudessa. Lapsena omaksutulla liikunnallisella ja luonnonläheisellä elämän tavalla katsotaan olevan hyvinvointia lisääviä vaikutuksia myös aikuisena.

Opinnäytetyötä tehdessämme olemme saaneet syventää monia aiemmin osittain tuttuja teemoja. Oma ulkotoimintamyönteinen otteemme varhaiskasvatustyöhön on myös saanut paljon teoriapohjaista tukea opinnäytetyön työstämisen aikana. Innostuksemme on myös tarttunut ympärillämme työskenteleviin sillä tietoa, ajatuksia ja kokeiluja on tehty työpaikoillamme prosessinomaisesti nyt ja aikaisemminkin. Teema on pysynyt pinnalla ja mahdollistanut aiheen pohtimisen ja tarkastelun. Vaikka opinnäytetyö on varsinaisesti tehty Meritähti-Porslahden päivähoitoyksikölle, on se helposti kaikkien varhaiskasvattajien käytettävissä.

Opinnäytetyö on prosessi jonka tekemisestä olemme oppineet paljon. Tieteellisen ja asiantuntevan tekstin kirjoittaminen on helpottunut jatkuvasti opinnäytetyön edetessä. Myös kyky erottaa olennainen tieto epäolennaisesta on mielestämme kehittynyt. Sovimme heti aluksi kuinka toimimme ja minkälaisia aikatauluja ja vastuunjakoja toteutamme. Näistä olemme pystyneet pitämään pääosin hyvin kiinni ja työ on edennyt toiveidemme mukaan. Parityö vaatii kykyä reflektoida yhdessä. Tässä olemme kehittyneet ja oppineet ymmärtämään myös erilaisten näkökulmien merkityksen.

Ylläpitääkseen kehityksellistä työtettä meidän tulee varhaiskasvattajina asennoitua elämänmittaiseen oppimiseen. Se edellyttää kouluttautumista ja kykyä tarttua ajankohtaisiin asioihin, haasteisiin ja uusiin tutkimustuloksiin. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme löytäneet uudenlaista intoa toteuttaa uusia tapoja varhaiskasvatusta. Se luo meille motivaatiota ja halua sitoutua tekemäämme työhön.

5.3 Kehittämisideat ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Rajasimme opinnäytetyömme koskemaan henkilökunnan kanssa tehtävässä yhteistyössä saatuja kokemuksia ohjatusta ulkotoiminnasta. Mikäli aika ja resurssit olisivat riittäneet, olisimme halunneet ottaa myös lasten mielipiteet ja kokemukset huomioon työtä tehdessämme. Myös ideakansion käytön kokemukset ja arviointi ovat aikuisten kertomia. Lapsen näkökulmalle ja kokemuksille olisi siis selvästi

tarve. Vanhempien näkemyksen osalta voisi nousta tärkeitä huomioita ja havain-
toja. Uskomme, että mikäli ulkotoimintaa ryhdyttäisiin kehittämään enemmän lap-
sia kuunnellen, lasten sekä aikuisten viihtyminen ulkona lisääntyisi. Lapsella ei
ole toiminnalle samanlaisia rajoitteita kuin aikuisella vaan lasten ideat voivat olla
kaikkea maan ja taivaan väliltä. Kun lapsi saa suunnitella toimintaansa, kehittyä
lähtötilanteesta eteenpäin jalostettuina usein arvokkaita kokonaisuuksia, joissa
lapsen uteliaisuus on päässyt valloilleen.

Ideakansion on tarkoitus toimia pohjana itse koottavalla materiaalille. Näin ollen
sinne on helppo lisätä toimintakortteja sekä haluamaansa teorian tietoa matkan
varrella. Esimerkiksi toimintakortteja voitaisiin tehdä yhdessä lasten ja vanhem-
pien kanssa pajaidealla. Tällöin ideakansiossa olisi vahvaa ammatillista osaa-
mista sekä lasten ja vanhempien toiveita.

Jatkoa ajatellen koemme ideakansion painattamisen ja laajemman jakelun tuo-
van hyötyä varhaiskasvattajille. Yhteistyötahomme esimies on kysynyt lu-
paamme käyttää materiaalia uuden perustettavan ulkotoimintaan painottuvan
päiväkotiryhmän kanssa. Ideakansio voisi toimia myös kerhotyyppisen toiminnan
toimintavuoden pohjana. Tämä edellyttäisi kuitenkin ideakansion kehittämistä pa-
remmin tarkoitukseen sopivaksi. Mielenkiintoista olisi tutkia jatkossa sitä, kuinka
valmis ohjatun ulkotoiminnan materiaali, tässä tapauksessa ideakansio, on vai-
kuttanut lasten ja aikuisten väliseen vuorovaikutukseen ja sitä kautta lapsilähtöi-
syyden toteutumiseen ulkotoiminnassa.

LÄHTEET

- Berg, Pekka; Pihlajamaa, Jussi & Polvinen, Kirsi 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra. Kansallinen hyvinvointiverkosto. Viitattu 3.2.2016. https://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille.pdf
- Einon, Dorothy 2003. Luova lapsi. Kannusta lasta käyttämään luontaisia lahjojaan ja löytämään luovuuden monet muodot. Hämeenlinna: Karisto
- Enkenberg, Jorma; Liljeström, Anu & Vartiainen, Henriikka i.a. Oppiminen oppimisaihioita rakentamalla. Joensuun Yliopisto. Viitattu 22.1.2016. http://frantic.s3.amazonaws.com/smy/2014/10/CF_teoreettinen_painoversio-2011.pdf
- Eskel, Pauliina & Marttila, Marjaana 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjo Varsa (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: Ps-kustannus, 75–96.
- Frilufts främjandet i.a. Pedagogiken. Viitattu 21.4.2016. <http://www.friluftsframjandet.se/detta-gor-vi/forskolor-och-skolor/pedagogiken/>
- Haapsalo, Tiina 2012. Pääsiäisen perinne ja helluntaiaika päivähoidon varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Martti Häkkänen, Marianne Kantonen & Veijo Koivula (toim.) Laskiaisesta pääsiäisen iloon. Kristillinen juhla-kulttuuri varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Saarijärvi: Suomen Ekumeeninen Neuvosto 89–96.
- Hakkola, Kirsti & Virsu, Marjut 2000. Entäs jos.. Laulava puu ja muita tarinoita teematyöskentelystä. Helsinki: Tammi.
- Heckmann, Helle 2012. Puutarhassa leikki on oppimista. Helsinki: Osuuskunta Ciris.
- Helsingin Kaupunki 2004. Lapsuus pihalla, lasten päiväkodin piha-alueen kehittämisprojekti. Raportti 14.5.2004. Sosiaalivirasto.
- Helsingin kaupunki 2015. Käpylinnan partiokerho. Viitattu 20.3.2016. <http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/paivakodit/paivakoti-kapylinna/kerho>

- Helsingin kaupunki i.a.a Varhaiskasvatusvirasto. Viraston esittely. Viitattu 25.1.2016. <http://www.hel.fi/www/vaka/fi/viraston-esittely/>
- Helsingin kaupunki i.a.b Varhaiskasvatusvirasto. Viraston esittely. Viraston organisaatio. Viitattu 25.1.2016. <http://www.hel.fi/www/vaka/fi/viraston-esittely/viraston-organisaatio/>
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hujala, Eeva & Fonsèn, Elina 2011. Varhaiskasvatuksen laadunarviointi ja pedagoginen kehittäminen. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus 312–327.
- Hujala, Eeva; Heikka, Johanna & Halttunen, Leena 2011. Johtajuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: Ps-kustannus, 287–299.
- Jyväskylän yliopisto 2010. Ideariihii. Viitattu 19.3.2016. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/mit/tietotekniikan-opetuksen-perusteet/oppimisen-tukeminen/oppimista-edistaevaet-ja-tukevat-tekniikat/ideariihii>
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kaihlanen, Minna 2013. Lasten kasvuympäristö. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja. 83–92.
- Kalliala, Marjatta & Tahkokallio, Leena 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Seija Karppinen; Arja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki; Oy FINN LECTURA Ab, 33–61.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato Mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätöksiä ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Karila, Kirsti & Nummenmaa, Anna Raija 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.

- Karila, Kirsti 2011. Kasvattajatiimi keskustelee. Teoksessa Nummenmaa Anna Raija & Karila Kirsti. Ammatilliset keskustelut varhaiskasvatuksessa. Helsinki: WSOYpro, 80–87
- Karvonen, Pirkko & Lehtinen, Taisto 2009. Yhdessä-leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Helsinki: Helsingin seudun erilaiset oppijat ry ja erilaisten oppijoiden liitto ry.
- Keltinkangas-Järvinen, Liisa 2008. Temperamentti- ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY
- Kivelä-Taskinen, Elina 2013. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Helsinki: Kultanuotti.
- Koivunen, Pirjo-Leena 2009. Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen. Jyväskylä: PS kustannus.
- Kolkka, Marjo & Sukula-Ruusunen Kirsi 2016. Toiminnalliset opinnäytetyöt ja tuotteet. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Luentomuistiinpanot.
- Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit 2006. Sosiaalialan kompetenssit. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.3.2016. <http://www.karelia.fi/ects/materiaali/Sosiaalialan%20koulutusohjelman%20kompetenssit%20042006.pdf>
- Kronqvist, Eeva-Liisa & Kumpulainen, Kristiina 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Kurkela, Reijo i.a. Puolistrukturoitu haastattelu. Tilastokeskus. Viitattu 30.3.2016. <https://www.stat.fi/virsta/tkeruu/04/02/>
- Lastentarhanopettajaliitto 2005. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. Viitattu 30.3.2016. <http://goo.gl/E62mib>
- Lastentarhanopettajaliitto 2015. Lastentarhanopettajan laaja-alainen osaaminen. Viitattu 30.3.2016. <http://goo.gl/OZuxnY>
- Luonto-Liitto ry i.a. Luontosuhde. Viitattu 3.2.2016. <http://www.lapsetluontoon.fi/tietoa/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2008. Voima virtaa. Menetelmämateriaali osallisuudesta tukioppilastoimintaan ja MLL:n nuorisotyöhön. Viitattu 19.3.2016. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/0bfd72a550d6e0911432bae04d74fc6/1458387865/application/pdf/5945583/MLL%20tuki%20Osallisuus%20lowres.pdf>

- Mäkitalo, Anna-Riitta 2009. Tutkimuksen ja kehittämisen haasteet varhaiskasvatustyössä. Teoksessa Anna-Riitta Mäkitalo, Mikko Ojala, Tuulikki Venninen ja Birgitta Vilpas (toim.) Löytöretkellä omaan työhön. Kehittämistä ja tutkimusta päiväkodin arjessa. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja nro 22,2009. 19–26.
- Nikkinen, Irja 2001. Metsämörri. Ohjaajan käsikirja. Helsinki: Rakennusalan Kustantajat RAK, Kustantajat Sarmala Oy.
- Ojell, Raija 2013. Varhaiskasvatus seurakunnassa. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy, 17–31.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö i.a. Varhaiskasvatus. Viitattu 10.1.2016.
<http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/varhaiskasvatus/?lang=fi>
- Opetushallitus i.a.a. Esiopetus. Viitattu 16.2.2016. www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnon/esiopetus
- Opetushallitus i.a.b. Yhteenveto VASU2017 –verkkokomentoinnin vastauksista. Viitattu 22.1.2016. http://www.oph.fi/download/173619_vasu-verkkokysely.pdf
- Paasivaara, Leena; Suhonen, Marjo & Nikkilä, Juhani 2008. Innostavat projektit. Helsinki: Suomen sairaanhoitajaliitto ry.
- Parikka-Nihti, Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Parikka-Nihti, Mari 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. Helsinki: Lasten keskus.
- Puurula, Arja 2001. Kohti kokonaisvaltaista, kulttuurista taidekasvatusta: lapsi luovuuden lähteellä. Teoksessa Seija Karppinen; Arja Puurula & Inkeri Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. Helsinki; Oy FINN LECTURA Ab, 171–178.
- Pääjoki, Tarja 2011. Lasten taiteellinen toimijuus. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–121.
- Raittila, Raija 2009. Ympäristön lapset – lasten ympäristö. Teoksessa Leena Alainen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 227–248.

- Reunamo, Jyrki & Pölkki, Taija 2014. Lasten vapaa ja ohjattu ulkotoiminta. Teoksessa Jyrki Reunamo (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen – kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus, 120–143.
- Reunamo, Jyrki 2014. Varhaiskasvatuksen kehittäminen – kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Reunamo, Jyrki 2015. Lasten omien prosessien ohjaaminen. Pikkuväki-lehti. Viitattu 20.11.2015. http://www.evl-slk.fi/files/2067/Reunamo_Lapsiryhma_n_ohjaaminen_pitka_.pdf
- Rissanen, Tapio 2002. Projektilla tulokseen – projektin suunnittelu, toteutus, motivointi ja seuranta. Jyväskylä: Pohjantähti.
- Ruokolainen, Risto & Alila, Kirsi 2004. Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja: 2004:6. Viitattu 14.3.2016. http://thl32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/113632/Julk_04_06.pdf?sequence=1
- Ruokonen, Inkeri; Rusanen, Sinikka & Välimäki, Anna-Leena (toim.) 2009. Taidakasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino.
- Siren-Tiusanen, Helena & Tiusanen, Erkki 2001. Päivärytmi ja toiminnan rakentuminen. Teoksessa Aili Helenius, Kirsti Karila, Hilikka Munter, Pirkko Mäntynen & Helena Siren-Tiusanen(toim.) Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteet. Helsinki: WSOY. 67–69.
- Stakes i.a. Varhaiskasvatus. Tietoa pienten lasten vanhemmille. Viitattu 7.3.2016. https://www.thl.fi/documents/732587/741077/vasu_vanhemmille_esite.pdf
- Suomen Kuntaliitto 2015. Laki varhaiskasvatuksesta voimaan 1.8.2015 alkaen. Viitattu 25.1.2016. <http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2015/Sivut/varhaiskasvatus.aspx>.
- Suomen Latu i.a.a. Taustaa. Viitattu 22.1.2016. <http://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan/taustaa.html>

Suomen Latu i.a.b. Luonnossa kotonaan ydinajatus. Viitattu 22.1.2016.

<http://www.suomenlatu.fi/ulkoile/lastentoiminta/luonnossa-kotonaan/kriteerit.html>

Suomen Partiolaiset – Finlands scouter ry 2009. Partiomenetelmä. Viitattu

20.3.2016. http://ohjelma.partio.fi/index.php?title=1.3._Partiomenetelm%C3%A4

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos 2015. Varhaiskasvatus. Viitattu 16.2.2016.

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/varhaiskasvatuspalvelut>

Tuomaala, Tuija & Myyryläinen, Maija 2002. Luonto tutuksi – vinkkejä vanhemmille. Helsinki: Kustantajat Sarmala Oy/ Rakennusalan Kustantajat RAK.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen, tarkistettu painos. Oppaita 56. Helsinki: Stakes: Oppaita 56.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2006. Tutki ja havainnoi. Helsinki: Tammi.

Vilka, Hanna 2015. Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilko-Riihelä, Anneli 1999. Psykyke – Psykologian käsikirja. Helsinki: WSOY.

Vuorinen, Risto 2004. Minän synty ja kehitys. Helsinki: WSOY

LIITE 1: Saatekirje

Tervehdys!

Olemme kaksi sosionomi opiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja tavoittelemme lastentarhanopettaja kelpoisuutta. Tarkoituksenamme on tehdä opinnäytetyönä käyttöönnne materiaalipaketti, jonka toteutukseen pääsette osallistumaan. Materiaalipaketin teemana on pedagogiikka päiväkodin ulkotoiminnassa. Tarkoituksena on kerätä materiaalipakettiin valmiita toiminta kokonaisuuksia.

Tämä edellyttää teiltä seuraavaa:

1. Vastaaminen webropol-kyselyyn viimeistään 21.1.2016
2. Osallistuminen teeman yhteiseen käsittelyyn ja ideointiin.
3. Tutustuminen materiaalipakettiin yksikön yhteisessä talonkokouksessa sekä materiaalipaketin ideoiden kokeileminen ulkotoiminnassa tammikuussa 2016.
4. Palautteen antaminen sekä materiaalipaketista, että työskentely prosessista vastaamalla webropol lomakkeeseen maaliskuussa 2016.

Lapsen ominaiset tavat toimia on leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteiden kautta itsensä ilmaisu. Lapsen saadessa toimia häntä palvelevalla tavalla hän ilmaisee omaa ajatteluaan ja tunteitaan. Leikki antaa lapselle uusia kokemuksia sosiaalisista tilanteista. Lapsi oppii leikkiessään uusia taitoja, vaikka hän ei niitä itse tiedosta. Lasten leikki muodostuu kaikesta jonka he ovat nähneet, kuulleet tai kokeneet. Liikkumisen avulla lapsi tulee tietoiseksi omasta kehostaan. Hän oppii hallitsemaan kehoaan, joka luo pohjaa hyvälle itsetunnolle. Lapsen liikkuesssa hän kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta.

Taiteellisen kokemuksen kautta lapsi oppii käyttämään mielikuvitustaan. Taiteelliset peruskokemukset lapsi saa musiikin, kuvallisen ilmaisun, tanssin ja draaman kautta. Tutkiminen on lapselle tapa selvittää hänelle uusia asioita. Tutkimisen kautta lapsi pystyy osallistumaan ympäristöönsä. Kokeminen, erehtyminen ja oivallus vahvistavat lapsen uuden oppimisen halua.

Yhteistyöterveisin Maria Helintö, maria.helinto@student.diak.fi, 040 573 9482 ja Marika Mäkinen, marika.hannele.makinen@student.diak.fi , 050 345 3584

LIITE 2: Alkukartoituskysely

Ulkopedagogiikka päivähoitoyksikkö Meritähden ja Porslahden päiväkodeissa.

1. Mikä on koulutusnimikkeesi? *

- Päivähoitaja tai muu vastaava.
- Lastenohjaaja.
- Lähihoitaja.
- Lastentarhanopettaja.

2. Kuinka kauan olet työskennellyt päiväkodeissa? *

- Alle 2-vuotta.
- 2-5-vuotta.
- 5-10-vuotta
- 10-20-vuotta.
- yli 20-vuotta.

3. Kuinka tärkeää ohjattu ulkotoiminta on mielestäsi? *

- Erittäin tärkeää
- Tärkeää
- Vähemmän tärkeää
- Ei tärkeää

4. Näkyykö pedagogiikka päiväkodin ulkotoiminnassa tällä hetkellä?

*

- Kyllä
- Ei
- Osittain

5. Miten se näkyy toiminnassa?

- Kasvattaja rikastuttaa leikkiä ideoillaan
- Kasvattaja osallistuu lasten leikkeihin
- Kasvattaja järjestää toiminnallisia hetkiä kuten musiikkia, liikuntaa, kädentaitoja yms.

6. Mitkä asiat vaikuttavat sen puuttumiseen?

- Henkilökunta resurssien niukkuus
- Ei ole tarpeellista
- Lapsilla on oikeus vapaaseen leikkiin ulkona
- Ohjattu toiminta kuuluu sisälle

7. Oletko halukas lisäämään pedagogista ulkotoimintaa työssäsi? *

- Kyllä, olen motivoinut lisäämään sitä
- Kyllä, mutta vain tietyissä toiminnoissa
- Ei, mielestäni sitä on nyt riittävästi
- Ei, sitä ei tarvitse olla

8. Miten näet tämän hetkisen ulkotoiminnan toteutumisen? *

---

9. Minkälaisena ulkotoiminta toteutuisi ihanne tilanteessa?

LIITE 3: Palaute- ja arviointikysely

Palaute- ja arviointikysely

- *Ideakansion teoriaosa, toimintakortit ja*
- *ideariihityöskentely*

1. Kuinka olet ehtinyt käyttää ideakansiota ja toimintakortteja? *

- Olen lukenut ideankansion teoriaosuuden.
- Olen lukenut ideankansion teoriaosuuden ja käyttänyt toimintakortteja.
- En ole lukenut teoriaosuutta, mutta olen käyttänyt kortteja.
- En ole vielä lukenut teoriaosaa, enkä käyttänyt toimintakortteja.

Teoriaosa

2. Koetko teoriaosan tarpeelliseksi? *

- Kyllä
- En

3. Mitä mieltä olet teoriaosasta? *

	1	2	3	4	
Teoriaosa on suppea	☐	☐	☐	☐	Teoriaosa on monipuolinen
Teoriaosassa on liian vähän näkökulmia	☐	☐	☐	☐	Teoriaosassa on riittävästi näkökulmia
Teoriaosaan on nostettu vain vähän ideariihi työskentelyssä esille tulleita asioita	☐	☐	☐	☐	Teoriaosaan on nostettu runsaasti ideariihi työskentelyssä esille tulleita asioita
Teoriaosan ulkoasu, fontti ja tekstin sijoittelu on onnistunut heikosti	☐	☐	☐	☐	Teoriaosan ulkoasu, fontti ja tekstin sijoittelu on onnistunut hyvin

4. Mikä teoriaosassa teki sen tarpeelliseksi juuri sinulle?

---

5. Mitä teoriaosan olisi tullut sisältää, että olisit kokenut sen tarpeelliseksi?

---

6. Mitä palautetta haluat antaa teoriaosasta? Mitä pitäisi ehdottomasti säilyttää? Tuntuiko joku aihe turhalta? Mihin olit tyytyväinen tai mitä toivoisit muutettavan? *

Toimintakortit

7. Koetko toimintakortit tarpeellisiksi? *

Kyllä

En

8. Mitä mieltä olet toimintakorteista? *

	1	2	3	4	
Toimintakortit olivat epäselviä	☐	☐	☐	☐	Toimintakortit olivat selkeitä
Toimintakorteissa oli niukasti tietoa kortin toiminnon toteuttamisesta	☐	☐	☐	☐	Toimintakorteissa oli runsaasti tietoa kortin toiminnon toteuttamisesta
Toimintakortteja oli vaikea käyttää	☐	☐	☐	☐	Toimintakortteja oli helppo käyttää
Toimintakortteja oli vähän	☐	☐	☐	☐	Toimintakortteja oli paljon
Toimintakorttien jaottelu neljään teemaan toimi huonosti	☐	☐	☐	☐	Toimintakorttien jaottelu neljään teemaan toimi hyvin

9. Mitä muuta toivoisit toimintakorteilta? Ovatko toimintakortit toimivia?

Minkäikäisten kanssa olet tehnyt toimintakorttien sisältöjä, miten ne ovat tarkoitukseen toimineet?

---

10. Mitä palautetta haluat antaa toimintakorteista?

LIITE 1: Ohjatun ulkotoiminnan ideakansio

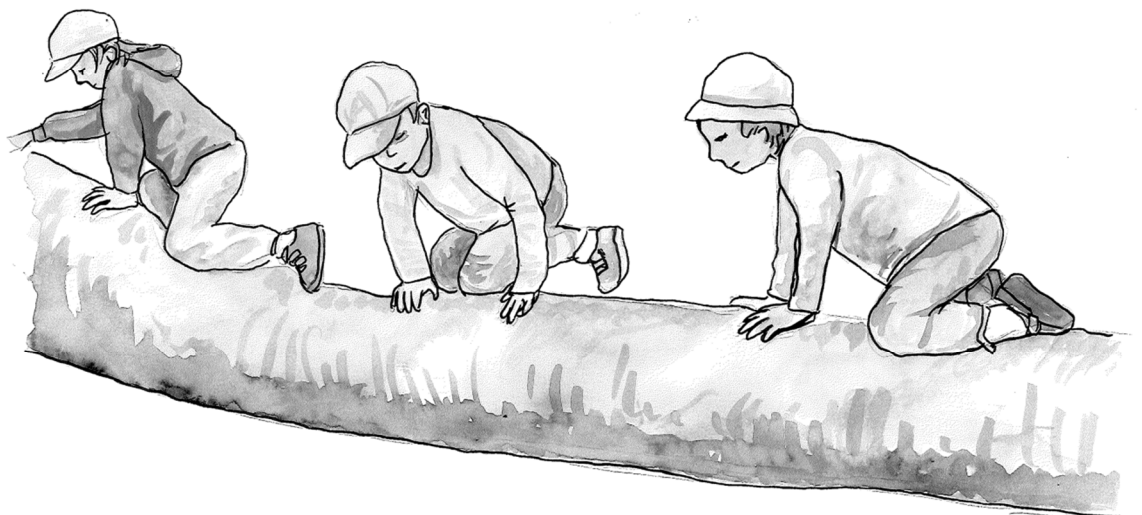
Ohjatun ulkotoiminnan ideakansio

Maria Helintö ja Marika Mäkinen
Kuvittanut Saila Rappumäki

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	3
2 KUINKA HYÖDYNTÄÄ IDEAKANSIOTA.....	4
3 LAPSELLE LUONTAINEN TAPA TOIMIA	5
4 VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOT OSANA ULKOTOIMINTAA.....	7
5 YMPÄRISTÖ- JA LUONTOKASVATUS	9
6 ULKOILUELÄMÄÄ PÄIVÄKODISSA.....	10
LÄHTEET	13

Saila Rappumäki 2016

1 JOHDANTO

Tämä ohjatun ulkotoiminnan ideakansio on koottu päivähoitoyksikkö Meritähti-Porslahden varhaiskasvattajille. Ideankansio on osa Maria Helinnön ja Marika Mäkisen opinnäytetyötä, joka on tehty keväällä 2016 Diakonia-ammattikorkeakoulun sosionomiopintojen opinnäytetyönä. Kuvituksesta on vastannut Saira Rappumäki. Opinnäytetyön tavoitteena on luoda ideakansio, joka sisältää helppokäyttöiset toimintakortit varhaiskasvattajille ohjatun ulkotoiminnan toteuttamisen tueksi. Ideakansio antaa varhaiskasvatuksen henkilökunnalle vinkkejä ja toimintaehdotuksia ulkona tapahtuvaan ohjattuun toimintaan. Ideakansioon on koottu jo olemassa olevia, hyväksi koettuja, käytänteitä päiväkodin arjesta sekä uusia ideoita toimintaan. Ideakansion tarkoituksena on ohjatun ulkotoiminnan laadun ja määrän lisääminen.

Ideakansio sisältää teoretietoa lapselle ominaisista tavoista toimia, varhaiskasvatuksen sisällöllisistä orientaatioista sekä ohjatusta ulkotoiminnasta. Työssä avataan myös lyhyesti ympäristö- ja luontokasvatuksen käsitteitä. Keskeistä on ajatus herätä huomaamaan, että luonto ja ympäristö ovat luonteva osa arjen toimintaympäristöä päiväkodissa. Ideankansioon on koottu noin 50 toimintakorttia. Suhde luontoon luodaan jo varhaislapsuudessa. Merkittävä rooli on varhaiskasvattajalla joka mahdollistaa toiminnan ulkona rakennetussa ja rakentamattomassa ympäristössä.

Ideankansio on tarkoitettu täydennettäväksi kunkin kasvattajan oman mielenkiinnon mukaan. Kansioista on haluttu luoda selkeä ja helppokäyttöinen. Yhtenä keinona korttien selkeyttämiseksi olemme merkinneet toimintakorit niiden aihepiirien tunnistamiseksi. Aihepiirit on jaoteltu lapselle luontaisten tapojen mukaisesti joita ovat 1 tutkiminen, 2 liikkuminen, 3 taiteen kautta itsensä ilmaisu ja 4 leikkiminen.

Helsingissä 25.4.2016

Maria Helintö ja Marika Mäkinen

2 KUINKA HYÖDYNTÄÄ IDEAKANSIOTA

Ideakansio sisältää aluksi teoretietoa lasten kanssa toteutettavasta ulkotoiminnasta. Se kannattaa lukea muistutuksena siitä kuinka tärkeää luontosuhde on meille ihmisille. Kasvattajien roolina on tukea tämän luontosuhteen kasvamista. Teoriaosa sisältää lyhyesti ympäristö- ja luontokasvatukseen sekä luontosuhteeseen liittyviä asioita. Se miten voimme liittää luonnossa toimimisen olemaan osa varhaiskasvatuksen sisällöllisten orientaatioiden toteuttamista ja millä tavoin elinympäristömme antaa meille mahdollisuuksia toteuttaa toimintaa lapsille luontaisia tapoja kunnioittaen lähiympäristössämme. Tämän teoriaosan toivomme olevan pohjana kerätessäsi itsellesi, varhaiskasvatustiimillesi tai työyhteisöllesi ulkotoiminnan kansiota työn tueksi. Ideakansio on kasvattajien vapaasti täydennettävissä. Teoriaosaa ei tarvitse lukea kokonaan vaan sieltä voi poimia otsikkojaottelun pohjalta sen osan jonka haluaa mieleensä palauttaa.

Ideakansion toinen osa koostuu toimintakorteista, joita voidaan käyttää apuna suunniteltaessa ulkotoimintaa. Osa niistä voidaan toteuttaa välittömästi ilman ennakkovalmisteluja tai materiaalien keräämistä. Korteissa on kerrottu tarvittavat materiaalit suuntaa antavasti. Joihinkin kortteihin on laitettu lauluehdotuksia ja lähteitä mistä lauluja voi löytää. Korttien lajittelu värikoodein helpottaa aihealueen löytämistä.

Liikkumiseen liittyvät kortit ovat merkitty **sinisellä**.

Tutkimiseen liittyvät kortit ovat merkitty **keltaisella**.

Leikkimiseen liittyvät kortit ovat merkitty **vaaleanpunaisella**.

Taiteisiin ja musiikkiin liittyvät kortit ovat merkitty **punaisella**.

Kortteja voi tehdä helposti itse lisää ja näin laajentaa korttivalikoimaa. Korttien säilyttämiseksi ja käyttämiseksi ne on helpointa sijoittaa koriin, laatikkoon tai salkkuun.

3 LAPSELLE LUONTAINEN TAPA TOIMIA

Saila Rappumäki 2016

Ulkona toimiessa lapsen valmiudet kehittyvät luonnon toimiessa temppuratana ja voimistelusalina. Motoriikka, koordinaatiokyky ja tasapaino kehittyvät, kun lapsi pääsee hyppimään kiveltä toiselle, kapuamaan rinteitä ylös ja alas tai tasapainottelemaan kaatuneiden puiden päällä. Majaleikit ja majojen rakentelu kehittävät lapsen kykyä ratkaista ongelmia. Hienomotoriikka kehittyy, kun lapsi saa poimia kukkia tai marjoja. Se kehittää myös silmän ja käden yhteistyötä. Luonto herättää myös mielikuvituksen ja virittää mieltä seikkailuihin.

(Tuomaala & Myyryläinen 2002, 17–18.)

Lapselle ominaiset tavat toimia ovat leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen ja taiteiden kautta itsensä ilmaisu. Lapsi oppii motivoitumaan toimintaan parhaiten, kun hänen luonnolliset tapansa toimia otetaan huomioon. Toiminnan ollessa mielekästä mahdollistetaan lapsen oman ajattelun käynnistäminen. Samalla lapsi oppii hahmottamaan tunnetilojaan, joita toiminta tuo mukanaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005,20.)

Leikki antaa lapselle uusia kokemuksia sosiaalisista tilanteista. Lapsi oppii leikkiessään uusia taitoja, vaikka hän ei niitä itse tiedosta. Lapsen leikki muodostuu kaikesta jonka hän on nähnyt, kuullut tai kokenut. Leikkiessään lapsi soveltaa oppimaansa ja rakentaa opitun asian pohjalle uusia toimintatapoja. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 20–21.) Leikki tukee lapsen sosiaalista kehitystä. Se on välttämätöntä emotionaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle. Leikkiessään lapsi oppii paremmin sosiaalista vuorovaikutusta ja hänen arvomaailmansa ja moraalikäsitteensä kehittyvät. Hän oppii tuntemaan empatiaa ja säätelemään tunteitaan. (Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a.)

Lapsella on luonnostaan voimakas halu ja tarve liikkua (Tuomaala & Myyryläinen 2002,19.) Liikunnan avulla lapsi tulee tietoisiksi omasta kehostaan. Hän oppii hallitsemaan kehoaan, joka luo pohjaa hyvälle itsetunnolle. Lapsen liikkuesssa hän kokee iloa, ilmaisee tunteitaan ja oppii uutta. Liikunnallisen elämän tavan aloittaminen lapsuudessa antaa paremman pohjan myös tulevaisuudelle. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Liikunta edistää oppimista ja lisää hyvinvointia (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 19). Erilaiset sääntöleikit ovat lasten tehokkaita liikuttajia, koska niistä 77 prosentista on liikunnallista toimintaa. Lapsen sitoutuminen toimintaan on suurimmillaan liikunnallisessa toiminnassa. (Reunamo & Pölkki 2014, 125, 132.)

Taiteellisen kokemuksen kautta lapsi oppii käyttämään mielikuvitustaan, joka innostaa lasta luottamaan oman mielikuvituksen käyttöön jatkossakin. Taiteellisia peruskokemuksia lapsi saa musiikin, kuvallisen ilmaisun, tanssin ja draaman kautta. Oppimiseen ja harjoitteluun sisältyy säännönmukaisuutta, joka on osana taiteessa.

Taiteen avulla lapsi oppii toimimaan itsenäisesti sekä ryhmän jäsenenä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 23 – 24.)

Sailla Roppumäki 2016

Tutkiminen on lapselle tapa selvittää hänelle uusia asioita. Tutkimalla lapsi voi omaksua oman ympäristönsä paremmin omakseen. Kokeminen, erehtyminen ja oivallus vahvistavat lapsen uuden oppimisen halua. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22.) Luonto tarjoaa tutkinnalle aina uusia kohteita sillä se muuttuu jatkuvasti. On hyvä muistaa, että lapsen tulisi antaa tutkia ja puuhastella sellaistenkin asioiden parissa, joista aikuinen ei itse jaksaa kiinnostua. Tutkimusmatkailu luontoon voi toisinaan koetella aikuisen hermoja. Lapsi haluaa nauttia lätäköistä, ihmetellä roskia tai tökkiä koirankakkaa. Hän haluaa potkia kiviä, kaivaa kuoppia tai kaivertaa lumikokkareita. Kukkien poiminta, lehtien ja kasvien ihmettely tai sopivien keppien etsiminen ovat tärkeitä ja voivat kestää lähes loputtomiin. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 20.)

4 VARHAISKASVATUKSEN SISÄLLÖLLISET ORIENTAATIOT OSANA ULKOTOIMINTAA

Matemaattisen orientaatioissa avainasemassa on vertaileminen, päättelyminen ja laskeminen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25). Se toteutuu varhaiskasvatuksessa parhaiten arjen tilanteissa. Käytännön arjen tilanteita voivat olla esimerkiksi metsäretket, kun yhdessä lasten kanssa lasketaan käpyjen määrää tai vertaillaan pihalla nähtävien lintujen kokoja toisiinsa.

Luonnontieteellisen orientaation kautta päästään lapsen kanssa pohtimaan elollisia luonnon ilmiöitä. Tärkeätä on päästä itse tutkimaan, kokeilemaan ja havainnoimaan omaa lähiympäristöä. Kokeellisten menetelmien hyödyntäminen on orientaation ominaispiirre. Syy-seuraus -suhteisiin perehtymällä päästään luonnon ilmiöiden syntyyn vaikuttavien tekijöiden pariin. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25.) Luonnontieteellisen orientaation toteuttamistapoja on lukemattomia. Ei tarvitse lähteä päiväkotia kauemmas etsimään tilaisuuksia ilmiöiden tarkasteluille. Pihapiirin eläimet, linnut sekä erilaiset sää ilmiöt ovat jokapäiväisiä arkisia asioita.

Historiallis-yhteiskunnallisessa orientaatioissa lapselle muodostetaan kuvaa menneisyydestä ja nykyisyydestä. Lähiympäristöä ja kotiseutua tutkitaan ja ihmetellään sukupolvia ylittävillä keskusteluilla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.) Yhtenä toteutuksen tapana on liikkuminen kotiseudulla ja tutustuminen oman paikkakunnan historiaan erilaisten vierailukohteiden avulla. Retkillä kulkiessa lapsille voidaan luontevasti kertoa tarinoita paikallisesta historiasta ja ennen eletystä elämästä.

Esteettisessä orientaatioissa lapselle kehittyy kyky huomioida ympäröivä kauneus. Yksi tärkeimmistä orientaation prosesseista on ihmisyyteen ja ihmisenä kasvamiseen samaistuminen. Orientaatio on omakohtaisia kokemuksia aistimusten, tuntemusten ja kokemusten kautta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 25) Luonto esimerkiksi niitty- ja rantamaisemat tai pienet

sadepisarat synnyttävät elämyksen kokemuksia kauneudesta tukien lapsen esteettistä kasvua (Kaihlanen 2013, 88).

Eettisessä orientaatioissa tarkastellaan arvomaailmaa ja oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, toisten kunnioitusta sekä vapautteen liittyviä kysymyksiä. Päiväkodin pihalla tai retkillä sekä kaikessa päiväkodintoiminnassa on tilanteita ja tapahtumia, joissa voidaan yhdessä harjoitella ja pohtia erinäkökulmista esimerkiksi oikeaa ja väärää. Totuuden ja valheen sekä hyvän ja pahan tarkastelua voidaan luontevasti käsitellä arjessa. Lasten kanssa käydään yhdessä tunnemaailmaa läpi niin, että lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi käsiteltäessä myös pelkoa, ahdistusta tai syyllisyyttä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 26.)

Uskonnollis-katsomuksellinen orientaation keskeisessä osassa ovat uskonnolliset, hengelliset ja henkiset ilmiöt ja asiat. Mahdollisuus kysyä, ihmetellä ja pohtia ovat orientaation sisällöllisiä teemoja. Lapselle tarjotaan mahdollisuus hiljaisuuteen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 27.) Lapsikohtaisesta tavasta toteuttaa sovitaan aina vanhempien kanssa yhdessä. Eri uskontokuntia edustavien lasten ryhmissä tulisi olla mahdollisuus tutustua toistensa uskonnollisiin ja kulttuurillisiin perinteisiin ja tapoihin. (Haapsalo 2012, 90.) Luonto on korvaamaton kasvu- ja oppimisympäristö, jossa kasvun ihme, viljeleminen ja varjeleminen, sekä kaiken elämän merkityksellisyyden tarkastelu, on aivan silmiemme alla (Kaihlanen 2013, 88–89).

5 YMPÄRISTÖ- JA LUONTOKASVATUS

Päiväkodissa ympäristökasvatuksen tavoitteena on saada lapsi kunnioittamaan ympäristöään ja toimimaan luonnossa vahingoittamatta sitä. Hyvät kokemukset luonnosta auttavat lasta kasvamaan ympäristötietoiseksi. Tutkimustulokset osoittavat, että ympäristönasenteet auttavat lasta voimaantumaa sekä antavat merkityksen osallistumiselle ja yhteenkuuluvuudelle. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 22–23.) Ympäristökasvatukseen kuuluu ihmisten kulutustapojen vastuullisuuden ymmärtäminen ja kestävän elämäntavan omaksuminen (Tuomaala & Myyryläinen 2002,10).

Lapsen kasvu ja kehitys haastaa kasvattajan tarjoamaan lapselle oppimisympäristön joka on luonnonmukainen. Luonnossa materiaalit ja ympäristö antavat lapsen kehitykselle monipuolisemman pohjan. (Parikka-Nihti & Suomela 2014, 26–27.) Luonto tarjoaa ympäristönä enemmän aistimuksia kuin valmiiksi rakennettu ympäristö (Tuomaala & Myyryläinen 2002,18).

Sailla Rappumäki 2016

Luontokasvatusta voidaan pitää ympäristökasvatuksen alakäsitteenä. Luontokasvatuksen ydinajatuksena on luoda luontoon tunneside, jonka seurauksena luonnon arvostus lisääntyy. Oman toiminnan ymmärtäminen suhteessa luontoon lisääntyy, kun annetaan mahdollisuus tutkia luontoa ja sen ilmiöitä itse. Aikuisen tehtävänä on vastata

kysymyksiin ja ihmetykseen. Luontokasvatus on tietouden kartuttamista. Arkista elämästä luonnon kierron mukaan pysähtyen kuulemaan ja näkemään ympäröivä luonto. Luontokasvatus ei ole erillinen kasvatuksen osa-alue vaan se on tapa elää ja asennoitua elämään ottaen luonnon luontevaksi osaksi jokapäiväisiä toimia. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 10.)

6 ULKOILUELÄMÄÄ PÄIVÄKODISSA

Oppiminen luonnossa tapahtuu kokemusten avulla. Lapselle annetaan mahdollisuus tiedonkeräämiseen kokemalla, havainnoimalla ja aistimalla. Lapsi kehittyy kokonaisvaltaisesti niiden painopisteiden mukaan, joihin annamme hänelle mahdollisuuden. (Parikka-Nihti 2011, 55.)

Elämänmittainen luontosuhde ympäristöön rakentuu elämysten ja kokemusten myötä. Jokaisella lapsella tulisi olla oikeus viettää aikaa ulkona lähiympäristössä. Hyvinvointia ja terveyttä tukeva ulkona vietetty aika luo perustaa lapsen kasvulle tasapainoiseksi ja ympäristövastuulliseksi aikuiseksi. (Luonto-Liitto ry i.a.) Luonnossa toimiminen tukee lapsen omaehtoista toimintaa ja antaa mielikuvitukselle mahdollisuuden rikastuttaa lapsen toimintaa. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012,9.)

2016 Saira Rappumäki

Suomessa on tyypillistä ja kulttuuristen sopimusten mukaista mennä ulkoilemaan lasten kanssa päivittäin. Ulkoilun katsotaan olevan toimintaa, joka rauhoittaa lasten levottomuutta, jota sisäpäivät aiheuttavat. (Kalliala 2012, 37.) Luonnossa toimimisella katsotaan olevan terveyttä edistäviä, stressiä helpottavia ja rentouttavia vaikutuksia. Se parantaa kykyämme keskittyä ja vähentää jännittyneisyyttä. Luonnossa liikkuesssa mieli virkistyy ja keho rauhoittuu. Luonto tarjoaa meille henkisen hyvinvoinnin lähteen. Nähdessämme luonnon kauneuden herättää se meissä mielihyvän tunteita. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 11.)

Ulkoiluissa on monia mahdollisuuksia seikkailuille. Piha onkin oiva niiden toteuttamiseksi. Lasten sitouttaminen pihalla tapahtuvaan toimintaan tulisi alkaa jo sisällä. Osan toimintaan käytettävästä suunnitteluajasta voisi käyttää erilaisten ulkona tapahtuvien seikkailujen ja toiminnan suunnitteluun. Ulkona on runsaammin tilaa ja se antaa enemmän mahdollisuuksia äänenkäytölle. Päiväkodeissa olisi siis luontevaa lisätä ohjattua ulkotoimintaa runsaasti. Säähavaintojen tekeminen ulkona, aamupiirin keskustelujen tai ikkunahavaintojen vaihtoehtona, luo lapselle uuden kohteen tutkimiselle. Se on kokemuksellisempaa ja tuo toiminnan lähemmäksi lasta. Ulkotoiminnalle ei ole rajoja. Ulkona voi hyvin muovailia, tanssia ja tehdä taidetta. Siellä voi kertoa tarinoita, soittaa, laulaa, liikkua ja leikkiä. (Reunamo 2015.) Aikuisen roolilla ulkoilussa on merkityksensä. Lapsi havainnoi luontevasti sitä mitä aikuinen tekee ja miten hän suhtautuu ulkoiluun. Lapset tarvitsevat aikuista sitoutuakseen ja aloittaakseen pelaamisen tai jonkin muun toiminnan. Alkuun päästyään lapset osaavat itse kannatella toimintaa paremmin. (Reunamo & Pölkki 2014, 125, 132.)

Luontoelämyksien tarjoaminen lapsille on luontokasvattajan keskeisin tehtävä. Kasvattaja antaa lapselle mahdollisuuden liikkumiseen luonnossa, luonnon tarjoamiin elämyksiin ja kokemuksiin. Luontoaiheiset kirjat, pelit ja lelut ruokkivat lapsen mielenkiintoa. Huonekasvien tai pihastutusten viljely antavat kasvun ihmeen tutkittavaksi lapsen silmien alle.

Kasvattajan kaikista tärkein tehtävä on lapsen kysymyksiin ja ihmetykseen vastaaminen, yhdessä oivaltaminen ja jutteleminen. (Tuomaala & Myyryläinen 2002, 12–13.)

Berg, Pihlajamaa & Polvinen (2012) ovat julkaisussaan esitelleet erityyppisiä palveluita joissa on hyödynnetty luontoa toimintatilana. Kokemusten pohjalta on

todettu että, luonto mahdollistaa leikkien ohessa motoristen perustaitojen kehittymisen. Luonnossa liikkumisen voidaan todeta kehittävän kehon hallintaa sekä parantavan fyysistä kuntoa. Lasten herkkyys havainnoida ympäristöä ja sen ilmiöitä lisääntyy, leikit ja lasten mielikuvitus rikastuvat. Lasten kielellinen kehitys ja sanavarasto laajenevat, kun leikkien välineistö on löytynyt ulkoa ja sen nimeäminen on riippunut leikistä. Sama keppi on siis voinut olla eri leikeissä erilaisessa merkityksessä. Lasten sosiaaliset taidot harjaantuvat ja kyky yhteistyöhön kehittyy. Toisista opitaan pitämään huolta ja ryhmähenki parantuu. Ryhmä ja parityöskentely sekä toisten auttaminen on luonnollisempaa ulkona. (Berg, Pihlajamaa & Polvinen 2012, 58–59.)

LÄHTEET

- Berg, Pekka; Pihlajamaa, Jussi & Polvinen, Kirsi 2012. Luonnosta hyvinvointia lapsille ja nuorille. Kuvauksia luonnon hyvinvointivaikutuksista, palveluista ja malleista palveluiden kehittämiseen. Sitra. Kansallinen hyvinvointiverkosto. Viitattu 3.2.2016.
https://www.sitra.fi/julkaisut/muut/Luonnosta_hyvinvointia_lapsille_ja_nuorille.pdf
- Eskel, Pauliina & Marttila, Marjaana 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Varsa marjo (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: Ps-kustannus, 75–96.
- Haapsalo, Tiina 2012. Pääsiäisen perinne ja helluntaiaika päivähoiton varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Martti Häkkänen, Marianne Kantonen & Veijo Koivula (toim.) Laskiaisesta pääsiäisen iloon. Kristillinen juhlakulttuuri varhaiskasvatuksessa ja koulussa.
- Kaihlanen Minna 2013. Lasten kasvuympäristö. Teoksessa Seija Saarinen (toim.) Tää olis keskellä. Lapsi seurakunnan varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätöksiä ja lasten kokemukset päivähoitossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Luonto-Liitto ry i.a. Luontosuhde. Viitattu 3.2.2016.
<http://www.lapsetluontoon.fi/tietoa/>
- Mannerheimin lastensuojeluliitto i.a. Leikin merkitys lapselle. Viitattu 15.2.2016.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/
- Parikka-Nihti , Mari & Suomela, Liisa 2014. Iloa ja ihmettelyä. Ympäristökasvatus varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Parikka-Nihti, Mari 2011. Pieniä puroja. Kasvua kohti kestävää kehitystä. Helsinki: Lasten keskus.
- Reunamo, Jyrki & Pölkki, Taija 2014. Lasten vapaa ja ohjattu ulkotoiminta. Teoksessa Jyrki Reunamo (toim.) Varhaiskasvatuksen

kehittäminen –kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Jyväskylä: PS-Kustannus. 120–143.

Reunamo, Jyrki 2015. Lasten omien prosessien ohjaaminen. Viitattu 12.1.2016.

<http://www.evl->

[slk.fi/files/2067/Reunamo_Lapsiryhman_ohjaaminen_pitka_.pdf](http://www.evl-slk.fi/files/2067/Reunamo_Lapsiryhman_ohjaaminen_pitka_.pdf)

Tuomaala, Tuija & Myyryläinen, Maija 2002. Luonto tutuksi- vinkkejä vanhemmille. Helsinki: Kustantajat Sarmala Oy/ Rakennusalan Kustantajat RAK.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Toinen, tarkistettu painos.

Oppaita 56. Helsinki: Stakes: Oppaita 56.